

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
док. екон. наук, професор
_____ Володимир
СИБІРЦЕВ
«___» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Стан і розвиток страхового ринку України в сучасних умовах»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи ФС-23М ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
_____ **Максим БУБЕНЧИКОВ**

«___» грудня 2024 р.

Керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
_____ **Тетяна МЕЛЬНИК**

«___» грудня 2024 р.

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності ЦНТУ
_____ **Олексій ЗАЯРНИЮК**

Рецензент: головний бухгалтер Кіровоградської дирекції ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»
_____ **Людмила ТКАЧЕНКО**

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Володимиру СИБІРЦЕВУ

здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС-23М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий
ринок»)

Бубенчикова Максима Вікторовича

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Стан і розвиток страхового ринку
України в сучасних умовах».

« 30 » червня 2024 р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

(підпис) канд. екон. наук, доцент **Тетяна МЕЛЬНИК**

« 30 » червня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

д-р. екон. наук, професор **Володимир СИБІРЦЕВ**

(підпис)

« 30 » червня 2024 р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

«02» вересня 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Бубенчикова Максима Вікторовича

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «Стан і розвиток страхового ринку України в сучасних умовах»
(назва)

1. Керівник роботи Мельник Тетяна Андріївна, канд. екон. наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту 10.12.2024 р.

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи

Мета кваліфікаційної роботи полягає в поглибленні теоретичних основ ринку страхування України та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення оцінки стану функціонування та щодо напрямів його розвитку.
Завдання: вивчити економічний зміст поняття ринку страхування; дослідити особливості функціонування ринку страхування України; розглянути особливості державного регулювання і нагляду діяльності на ринку України; оцінити діяльності страхової компанії ПрАТ «УПСК»; проаналізувати сучасний стан ринку страхування іншого ніж життя України; провести оцінку сучасного стану ринку страхування життя України; надати рекомендації щодо удосконалення застосування інтегрального показника для визначення стану розвитку ринку страхування України; обґрунтувати пропозиції щодо напрямів розвитку ринку страхування України.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ (Додатки)	Прізвище, ініціали консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Охорона праці			

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	жовтень 2024 р.	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень 2024 р.	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	листопад 2024 р. листопад 2024 р. листопад 2024 р. грудень 2024 р.	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	грудень 2024 р.	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	грудень 2024 р.	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	грудень 2024 р.	
7.	Відгук керівника	грудень 2024 р.	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписки, опубліковані статті).	грудень 2024 р.	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	грудень 2024 р.	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	грудень 2024 р.	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	грудень 2024 р.	
12.	Захист роботи	грудень 2024 р.	

Дата видачі завдання:

« 02 » вересня 2024 року

(підпис керівника)

Мельник Т. А.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

« 02 » вересня 2024 року

(підпис здобувача)

Бубенчиков М. В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Бубенчиков М.В. Стан і розвиток страхового ринку України в сучасних умовах. Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2024.

У роботі досліджено теоретичні основи ринку страхування в Україні. Охарактеризовано особливості функціонування ринку страхування України і його структурних елементів. Виокремлено основні етапи становлення державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування України.

Проаналізовані основні показники діяльності ПрАТ «УПСК» за 2019-2023 роки. Проведено детальний аналіз сучасного стану ринку страхування інше ніж життя в Україні за 2019-2023 роки. Проведено детальний аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні за 2019-2023 роки.

Запропонований інтегральний показник стану розвитку ринку страхування в Україні. Розраховані лінгвістичні значення цього показника окремо за двома сегментами українського ринку: ринку страхування життя й ринку страхування інше ніж життя. Запропонований показник визначення лінгвістичної характеристики стану ринку страхування в Україні дозволяє отримати швидкий і зрозумілий результат менеджерам для формування відповідних управлінських рішень.

Ключові слова: страхування, страховий менеджмент, ринок страхування, оцінка ринку страхування, інтегральний показник.

ANNOTATION

Bubenchikov M.V. State and Development of the Insurance Market of Ukraine in Modern Conditions. Manuscript.

Qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2024.

The work presents the research of the insurance market of Ukraine theoretical foundation. The characteristics of the features of the functioning of the insurance market of Ukraine and its structural elements are given.

The main indicators of the activity of IG “UPSK” for 2019-2023 are analyzed. A detailed analysis of the current state of the non-life insurance market in Ukraine for 2019-2023 has been conducted. A detailed analysis of the current state of the life insurance market in Ukraine for 2019-2023 has been conducted.

An integral indicator of the state of development of the insurance market in Ukraine is proposed. The linguistic values of this indicator are calculated separately for two segments of the Ukrainian market: the life insurance market and the non-life insurance market. The proposed indicator for determining the linguistic characteristics of the state of the insurance market in Ukraine allows managers to obtain a quick and understandable result for forming appropriate management decisions.

Keywords: Insurance, Insurance Management, Insurance Market, Insurance Market Assessment, Integral Indicator.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Економічний зміст поняття ринку страхування.....	7
1.2. Особливості функціонування ринку страхування.....	10
1.3. Особливості державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування.....	17
 РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	24
2.1. Оцінка діяльності ПрАТ «УПСК».....	24
2.2. Сучасний стан ринку страхування інше ніж життя.....	36
2.3 Сучасний стан ринку страхування життя.....	45
 РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВА.....	54
3.1. Рекомендації щодо застосування інтегрального показника для визначення стану розвитку ринку страхування України.....	54
3.2. Пропозиції щодо напрямів розвитку ринку страхування України.....	72
 ВИСНОВКИ.....	77
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
 ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні Україна стикається зі значними негативними наслідками в соціальній та економічній сферах, спричиненими повномасштабною війною на її території. Саме у військовий час ринок страхування стає важливим елементом відбудови України і одночасно залишається одним з головних показників соціально-економічного розвитку держави. Адже функціонування ринку страхування, як специфічного виду ринку фінансових послуг, здійснює ключову роль у протидії ризикам і небезпекам, забезпечуючи захист як громадян, так і бізнесу.

Актуальність даної теми дослідження зумовлена актуалізацією інформації шляхом постійного аналізу стану функціонування ринку страхування України в різних розрізах. Отримані результати є основою для формування стратегії його розвитку спрямованої на підвищення результативності та стабільності страхової діяльності в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в поглибленні теоретичних основ ринку страхування України та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення оцінки стану функціонування та щодо напрямів його розвитку.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно виконати наступні завдання:

- вивчити економічний зміст поняття ринку страхування;
- дослідити особливості функціонування ринку страхування України;
- розглянути особливості державного регулювання і нагляду діяльності на ринку України;
- оцінити діяльності страхової компанії ПрАТ «УПСК»;
- проаналізувати сучасний стан ринку страхування іншого ніж життя України;
- провести оцінку сучасного стану ринку страхування життя України;

- надати рекомендації щодо удосконалення застосування інтегрального показника для визначення стану розвитку ринку страхування України;

- обґрунтувати пропозиції щодо напрямів розвитку ринку страхування України.

Об'єкт дослідження є процес функціонування ринку страхування України.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні засади стану й розвитку ринку страхування України в сучасних умовах.

Методи дослідження. Проведення дослідження базується на використанні емпіричних методів наукового аналізу, які можуть отримувати об'єктивні дані шляхом спостереження, аналізу, порівняння та співставлення. Застосування методів фінансового аналізу забезпечують точність і наукову обґрунтованість висновків, отриманих у процесі дослідження. Також були застосований метод аналізу й синтезу.

При визначенні сучасного стану ринку страхування життя й ринку ризикового страхування України використовувався інтегральний метод.

Наукова цінність одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дослідження, які мають наукову новизну, полягають у наступному:

запропоновано:

- підхід до визначення лінгвістичної характеристики стану розвитку ринку страхування за допомогою інтегрального показника, що дозволяє отримати швидкий та зрозумілий результат;

- визначення коефіцієнта концентрації страхування з розрахунку на душу населення, що надає можливість отримати сумірний показник для порівняння в різних за економічним розвитком країнах;

одержали подальший розвиток:

- порівняння класів страхування на ринках страхування України та країн Єврозони, що дало змогу виявити особливості їх структури;

- доповненні схеми суб'єктів і структури ринку страхування України для відповідності їх чинному законодавству;

- систематизація етапів становлення державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування України, які враховують особливості трансформації у відповідність до європейських норм.

Практичне значення одержаних результатів. Запропонований підхід до визначення інтегрального показника стану розвитку ринку страхування можуть бути використані в діяльність будь якої страхової компанії України в сучасних умовах.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення проведеного дослідження кваліфікаційної роботи доповідалися на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери» (ЦНТУ, 28.11.2024 р.) та були опубліковані у двох друкованих працях: тезах і статті.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до методичних рекомендацій до виконання та захисту випускної кваліфікаційної роботи спеціальності 072 [24].

Кваліфікаційна робота викладена на 80 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота включає 21 таблицю, 21 рисунок, список використаних джерел налічує 51 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

1.1. Економічний зміст поняття ринку страхування

Ринок страхування (страховий ринок, ринок страхових послуг) в сучасних складних умовах відіграє важливу роль у вітчизняній економіці, при цьому як на рівні окремих громадян, так і на рівні підприємств й країни в цілому.

На сьогодні в Україні на законодавчому рівні, а саме в Законі України «Про страхування» [35], не існує визначення економічної категорії страхового ринку або ринку страхових послуг, або ринку страхування. Разом з тим, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» у статті 1 пункті 51 містить визначення терміну ринок фінансових послуг як «сукупність учасників ринку фінансових послуг та відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням фінансових та супровідних послуг» [38]. Одночасно в статті 4 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» зазначено, що одним із видів фінансових послуг є страхування [38]. Таким чином, на законодавчому рівні в Україні складовою ринку фінансових послуг є ринок страхування. Відповідно, можна зробити висновок, про те, що термін ринок страхування це синонім терміну ринку страхових послуг, хоча, на нашу думку, правильніше й доречніше застосовувати термін ринок страхування, як це вказано в чинному українському законодавстві.

Старий Закон України «Про страхування» [36], який діяв до 1 січня 2024 року, також не мав визначення економічної категорії страхового ринку або ринку страхових послуг, або ринку страхування, проте в його преамбулі зустрічається термін ринок страхових послуг і в тексті статті 36 зустрічається інший термін страховий ринок декілька разів. Таким чином, на законодавчому рівні в Україні до 2024 року страховий ринок прирівнювався до ринку страхових послуг.

Таким чином, якщо українське законодавство ототожнювало страховий

ринок з ринком страхових послуг, в той час як сьогодні чинне законодавство ринок страхових послуг уподібнює з ринком страхування, відповідно, на нашу думку, всі наведені терміни є синонімами.

Іншу точки зору, мають вітчизняні науковці А. А. і Л. В. Шірінян, які у своїй статті пропонують «виокремити поняття страхового ринку від ринку страхових послуг (ринку страхування)» і стверджують, що «поняття страховий ринок охоплює поняття ринок страхових послуг (ринок страхування) та є більш широким поняттям» [48, с. 99]. Тобто термін страховий ринок складається з двох складових: ринку страхування (ринку страхових послуг) і регуляторів ринку страхування (регуляторів ринку страхових послуг) [48, с. 99].

Таке судження має право на існування, адже стаття 1 пункт 75 Закону України «Про страхування» містить визначення терміну учасники ринку страхування. До яких відносить: страховиків, перестраховиків, надавачів супровідних послуг на ринку страхування, їх об'єднання, клієнтів [35]. Таким чином, на законодавчому рівні регулятори ринку страхування не відносять до його учасників.

На нашу думку, це є помилкою, яка потребує вирішення, шляхом внесення змін у вітчизняний відповідний закон. Адже регулятори є безпосередніми учасниками ринку страхування в Україні, вони приймають участь у ліцензуванні страховиків, у вирішенні спірних питань, проводять постійний моніторинг платоспроможності страховиків тощо. Про те, що регулятори є учасниками ринку страхування в Україні підтверджується їх наявністю на схемах ринку страхування різних вітчизняних науковців в різні періоди його становлення [40, с. 92; 7, с. 134; 22, с. 84]. Так наприклад, Т. А. Ротова, Л. С. Руденко органи державного нагляду за страховою діяльністю (регуляторів) відносили до учасників страхових відносин [40, с. 92].

Н. М. Внукова, В. І. Успенко і Л. В. Временко наводили в системі суб'єктів ринку страхування, які обслуговують процес страхування державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг (регулятор) [15, с. 36-37].

В. Д. Бігдаш до компонентів ринку страхування відносив законодавче

ядро, структуру й інфраструктуру ринку, які містять органи державного регулювання ринку страхування (регулятори) [7, с. 133-135].

Т. А. Говорушко і В. М. Стецюк вважали, що організаційна структура ринку страхування може бути представлена низкою складових, серед яких є спеціальний уповноважений орган у справ нагляду за страховою діяльністю (регулятор) [9, с. 76-78].

А. О. Старостіна і В. Д. Базилевич зазначали, що на функціонування ринку страхування впливають опосередковано залучені до процесу надання страхової послуги органи державного регулювання ринку страхування [44, с. 618-619].

О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова і О. М. Пахненко до інституційної інфраструктури ринку страхування відносять державні наглядові органи (регулятори) і товариства із захисту прав та інтересів страхувальників і застрахованих осіб [11, с. 79].

Про надмірно високий інтерес до розкриття змісту економічного поняття ринку страхування серед українських науковців свідчить наявність великої кількості наукових вітчизняних публікацій присвячених цьому питанню. Більш детальне дослідження різних тлумачень можна переглянути в працях [11, с. 72; 17, с. 39-40; 42, с. 74-77; 43, с. 106; 48, с. 94-96].

На нашу думку, якщо поєднати дві статті (1 і 4) Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» виходить, що ринок страхування - це сукупність учасників ринку страхових послуг і відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням страхових і супровідних послуг.

Таким чином, запропоноване нами визначення ринку страхування, відповідає чинному українському законодавству й розкриває сутність ринку страхування, як з юридичного боку так і з економічного боку. Також, наведене визначення враховує той факт, що на відносини між учасниками ринку страхування впливають регулятори, що доводить про подібність понять: ринок страхування, ринок страхових послуг, страховий ринок.

Для кращого розуміння економічного змісту ринку страхування необхідно детальніше дослідити особливості його функціонування.

1.2. Особливості функціонування ринку страхування

Сьогодні функціонування ринку страхування України відбувається в умовах невизначеності, яку спричиняють низка факторів, а саме:

- військові дії й тимчасова окупація частини території країни;
- світова пандемія внаслідок коронавірусної інфекції;
- чергова трансформація у сфері державного регулювання й нагляду за діяльністю на ринку страхування (з 1 липня 2020 року Національний банк України став регулятором ринку страхування замість Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг і запровадив ризик-орієнтований підхід при регулюванні й нагляді);
- прийняття в 2021 році нового Закону України «Про страхування», який вступив в силу 1 січня 2024 року (запровадженні нові змінені пруденційні нормативи й вимоги до страховиків);
- постійні заходи із цифровізації діяльності суб'єктів ринку страхування, тощо.

Тому за перерахованих умов існують певні особливості функціонування ринку страхування України, які пов'язані зі суттєвими змінами у діяльності страховиків й навчання населення культурі споживачів страхових послуг.

Для більшого розуміння особливостей вітчизняного ринку страхування розглянемо схему його учасників (рис. 1.1). Відповідно до пункту 75 статті 1 Закону України «Про страхування» вона містить учасників ринку страхування:

- страховики;
- перестраховики;
- надавачі супровідних послуг на ринку страхування;
- об'єднання;
- клієнти [35].

До схеми, на нашу думку, додані регулятор і страхувальник, оскільки вони безпосередньо приймають участь в страховій діяльності.

Страховальник укладає договір страхування безпосередньо зі страховиком або за допомогою страхового агента, страхового субагента, додаткового страхового агента чи страхового брокера. Це факт підтверджує безпосередню участь страховальника у страховій діяльності на ринку страхування. Відповідно страховальник є учасником ринку страхування.

Участь регулятора в страховій діяльності можна довести шляхом наявності можливості споживачем страхової послуги (клієнтом фізичною особою або громадянином) подати письмове звернення до підрозділу Національного банку України, а саме до управління захисту прав споживачів фінансових послуг. Який розглядає звернення споживача і таким чином приймає безпосередню участь у страховій діяльності на ринку страхування. Відповідно регулятор (Національний банк України) є учасником ринку страхування.

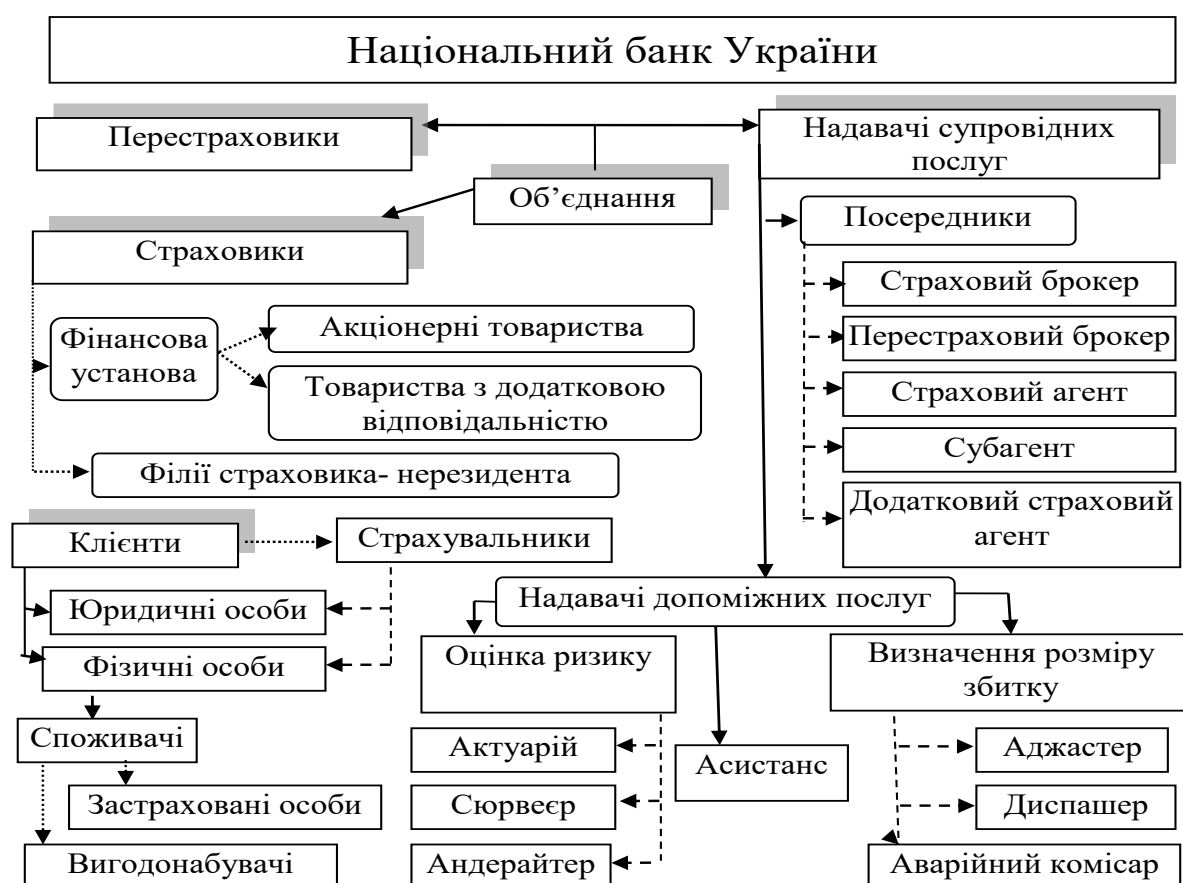

Рис. 1.1. Схема суб'єктів ринку страхування України

Джерело: складено автором з використанням [35; 22, с. 84].

Таким чином, запропонована нами схема суб'єктів ринку страхування України на рис. 1.1 є актуальною й містить усіх учасників ринку страхування, які безпосередньо надають страхову послугу й супроводжує її до закінчення дії договору страхування або виконання страхових зобов'язань страховиком перед вигодонабувачем.

Для кращого розуміння особливостей ринку страхування України розглянемо внутрішню його побудову (рис. 1.2), яка враховує вимоги сучасного вітчизняного законодавства.

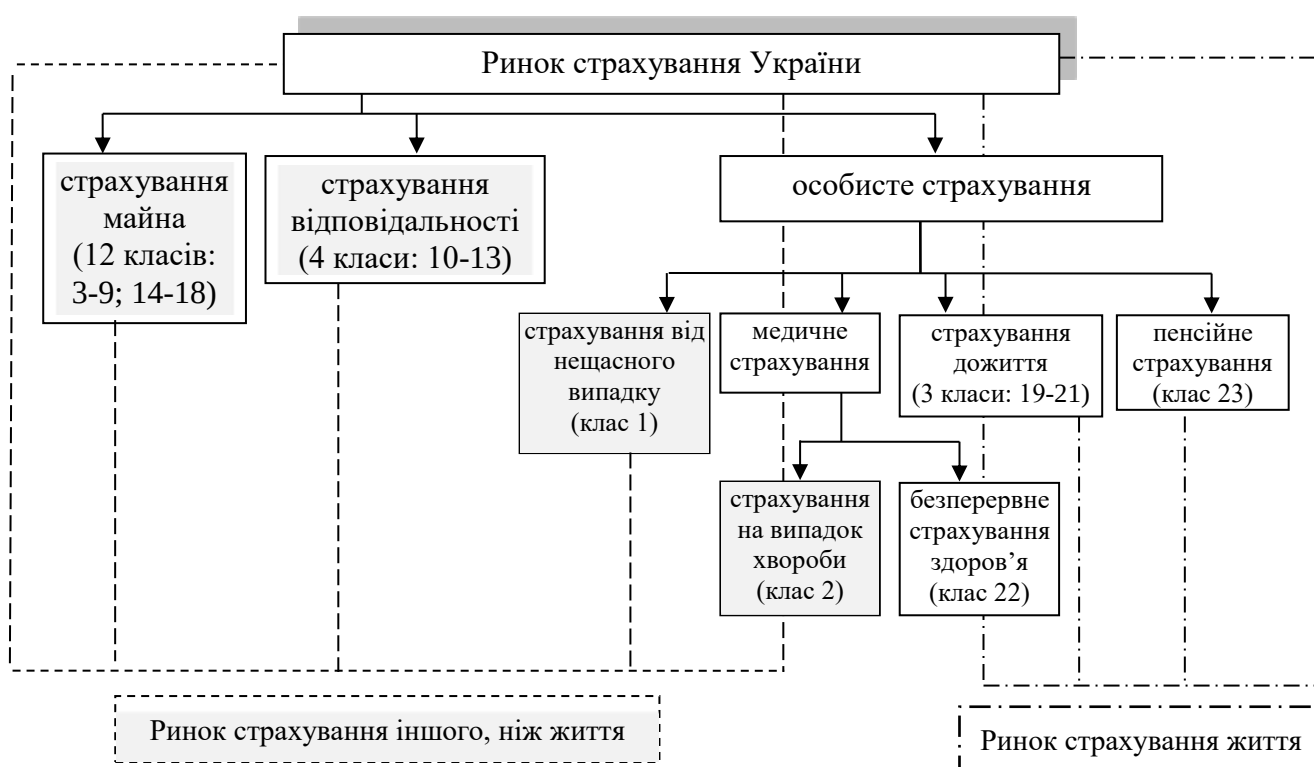

Рис. 1.2. Схема внутрішньої побудови ринку страхування України.

Джерело: складено автором з використанням [35; 22, с. 30].

Внутрішня побудова українського ринку страхування представлена у вигляді двох основних секторів ринку страхування (рис. 1.2):

1. Ринок страхування іншого, ніж життя, до якого входять 12 класів страхування майна, 4 класи страхування відповідальності, 2 класи короткострокового особистого страхування (1 клас страхування від нещасного

випадку, 1 клас медичного короткострокового страхування).

2. Ринок страхування життя до якого входять 1 клас медичного довгострокового страхування і 4 класи страхування дожиття.

З 1 січня 2024 року відповідного чинного законодавства на українському ринку страхування існують 18 класів ризикового страхування і 5 класів страхування життя [35]. При цьому 18 класів страхування іншого, ніж страхування життя за назвами відповідають європейським 18 класам (табл. 1.1), перелік яких зазначений в додатку директиви Ради ЄС 73/239/ЄЕС [50]. В той час до 2024 року вітчизняні страховики пропонували своїм клієнтам види страхування у добровільній чи обов'язковій формі. Перехідна таблиця відповідності видів страхування до класів страхування наведена в додатку А (див. табл. А.1 дод. А).

Таблиця 1.1

Порівняння класів страхування іншого, ніж страхування життя

Класи страхування		
№	Україна	Європейський Союз
1	Страхування від нещасного випадку	Accident (нещасний випадок)
2	Страхування на випадок хвороби	Sickness (хвороба)
3	Страхування наземних транспортних засобів (крім залізничного)	Land vehicles (наземні транспортні засоби)
4	Страхування залізничного рухомого складу	Railway rolling stock (залізничний рухомий склад)
5	Страхування повітряних суден	Aircraft (повітряне судно)
6	Страхування водних суден	Ships (кораблі)
7	Страхування майна, що перевозиться (вантаж, багаж, вантажобагаж)	Goods in tranzit (товари у дорозі)
8	Страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ	Fire and natural forces (пожежа й стихійні лиха)
9	Страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями, які не передбачені класом 8	Other damage to property (інше пошкодження майна, ніж передбачене класами 3-8).
10	Страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання НТЗ (у т. ч. перевізника)	Motor vehicles liability (відповідальність автотransпортних засобів)
11	Страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання повітряного судна (у т. ч. перевізника)	Aircraft liability (відповідальність повітряного судна)

Продовження табл. 1.1

Класи страхування		
№	Україна	Європейський Союз
12	Страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання водного судна (у т. ч. перевізника)	Liability for ships (відповідальності за кораблів)
13	Страхування іншої відповідальності, крім передбаченою класами 10-12	General liability (загальна відповідальності)
14	Страхування кредитів	Credit (кредит)
15	Страхування поруки (гарантії)	Suretyship (порука)
16	Страхування інших фінансових ризиків, крім передбачених класами 14-15	Miscellaneous financial loss (різні фінансові втрати)
17	Страхування судових витрат	Legal axpenses (судові витрати)
18	Страхування витрат, пов'язаних з наданням допомоги (асистанс) особам, які потрапили у скрутне становище під час здійснення подорожі.	Assistance (надання допомоги)

Джерело: складено автором з використанням [35; 22, с. 35; 15].

Наведений перелік класів в табл. 1.1 та порівняння їх з європейськими класами розкриває особливості внутрішньої побудови ринку страхування України й окреслює їх.

Перелік класів страхування життя в Україні не відповідають європейському переліку класів життя як за кількістю так і за назвою. В Україні існує 5 класів страхування життя, в Європі біля 7 класів страхування життя [22, с. 35; 50]. Хоча відповідно до додатку детективи Ради ЄС 79/267/ЄЕС їх може бути біля 9 [49]. До 7 основних класів страхування життя додаються клас особливий французький і клас соціального страхування.

Порівняння класів страхування життя в Україні і в Європі, а також з видами страхування життя (табл. 1.2) свідчить про особливості внутрішньої побудови ринку страхування життя України й окреслює їх.

Так наприклад, до 2024 року на ринку страхування України не здійснювалося довгострокове медичне страхування, про що свідчать відсутність цього виду у звітності страховиків за весь період існування [27]. На нашу думку,

клас безперервного страхування здоров'я має найбільший потенціал розвитку в майбутньому за умови відповідального підходу до його становлення і поширення, як з боку регулятора так і з боку страховиків.

Таблиця 1.2

Порівняння класів і видів страхування життя

Клас страхування		Види страхування до 2024 року
Україна з 2024 року	Європейський Союз	
Клас 19. Страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23)	Клас 1. Life and annuity (життя і ренти (ануїтетів))	Страхування життя лише на випадок смерті
		Інше страхування життя
Клас 20. Страхування життя до шлюбу та до народження дитини	Клас 2. Marriagere and birth (до шлюбу і народження дитини)	Інше накопичувальне страхування
Клас 21. Інвестиційне страхування життя	Клас 3. Link long term (зв'язане довгострокове страхування життя)	
	Клас 6. Capital redemption (виплати капіталу)	
	Клас 5. Tontines (тонтіни)	
Клас 22. Безперервне страхування здоров'я	Клас 4. Permanent health (безперервне страхування здоров'я)	
Клас 23. Пенсійне страхування	Клас 7. Pension fund management (управління пенсійним фондом)	Страхування, на досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку
		Страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника недержавного пенсійного фонду

Джерело: складено автором з використанням [35; 22, с. 33; 49; 50].

Також дослідження наведені в табл. 1.2 свідчать про те, що ринок страхування життя не містив і містить страхування тонтін. На нашу думку, це

позитивно, адже цей клас страхування має певні настороги щодо своїх засад формування страхового фонду й визначення вигодонабувача для отримання страхових виплат.

Дослідження інституційної побудови ринку страхування України виявило, що основна частина українських страховиків представлена акціонерними товариствами і лише 25 відсотків у 2023 році і 23 відсотки у 2024 році створенні у організаційно-правовій формі товариств з додатковою відповідальністю (рис.1.3). Також було виявлено, що на ринку страхування України функціонує одне публічне акціонерне товариство ПАТ «НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА СК «ОРАНТА» [18].

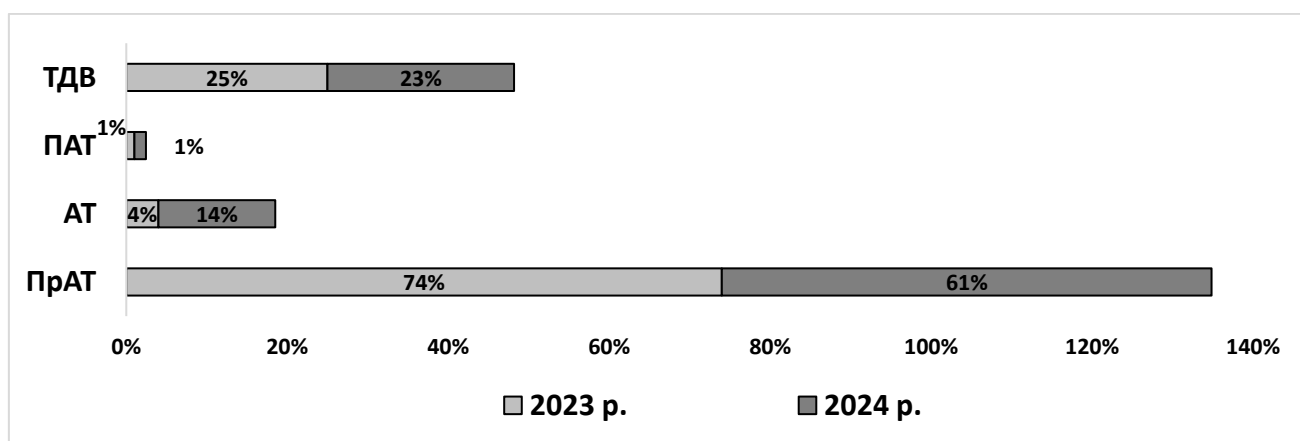

Рис. 1.3. Інституційна структура ринку страхування України

Джерело: складено автором з використанням [18].

Дані наведені на рис. 1.3 показують, що інституційна побудова ринку страхування України повністю відповідає вимогам статті 8 Закону України «Про страхування» щодо організаційно-правової форми страховика [35].

Дослідження територіальної структури ринку страхування України показує те, що українські страховики не рівномірно розподілені між регіонами країни (табл. 1.3).

В центральному регіоні їх найбільша концентрація в 2024 році 58, при цьому в Київській області найбільша кількість страховиків.

Таблиця 1.3

Розподіл українських страховиків в регіонах країни

Регіон	Кількість страховиків		Область	Кількість страховиків	
	2023 р.	2024 р.		2023 р.	2024 р.
західний	4	3	Вінницька	1	1
			Львівська	3	2
східний	11	4	Дніпропетровська ¹	1	1
			Донецька	3	1
			Полтавська	3	
			Харківська	4	2
південний	6	4	Запорізька	3	1
			Одеська	3	3
центральний	83	58	Київська	82	58
			Чернігівська	1	

Джерело: складено автором з використанням [18].

Проведені дослідження виявило, що особливості функціонування ринку страхування України в основному формуються внаслідок зміни вітчизняного законодавства. Тому для ширшого розуміння особливостей ринку страхування України доцільно приділити увагу становленню законодавства, яке регулює діяльність на вітчизняному ринку страхування.

1.3. Особливості державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування

Становлення та розвиток законодавства, щодо регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування України, відбувалося під впливом різноманітних політичних, економічних, соціальних чинників, а також під постійним наглядом регулятора, функції якого неодноразово передавалися однією установою іншій.

Про надмірно високий інтерес до розкриття теоретичного аспекту державного регулювання і нагляду на ринку страхування України серед

українських науковців свідчить наявність великої кількості наукових вітчизняних публікацій присвячених цьому питанню.

Більш детальне дослідження різних підходів до визначення державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування можна переглянути в працях [1, с. 45-47; 25, с. 2].

В Законі України «Про страхування» [35], не існує визначення економічної категорії державного регулювання або державного нагляду діяльності на ринку страхування. Разом з тим, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» у статті 1 пункти 9 і 10 містять визначення термінів «державне регулювання діяльності з надання фінансових та супровідних послуг» і «державний нагляд за здійсненням діяльності з надання фінансових та супровідних послуг» [38].

Якщо врахувати той фактор, що ринок страхових послуг, тобто ринок страхування, є сегментом ринку фінансових послуг, тоді визначення наведені в законі можна адаптувати до специфіки ринку страхування і запропонувати їх інтерпретацію наступним чином:

1) державне регулювання діяльності на ринку страхування - здійснення державою заходів, з метою захисту прав і законних інтересів клієнтів шляхом:

- створення й вдосконалення системи норм;
- формування загальних принципів діяльності з надання страхових послуг і супровідних послуг;
- регулювання діяльності надавачів страхових послуг і супровідних послуг;
- розроблення порядку здійснення нагляду за діяльністю на ринку страхування;
- встановлення відповідальності за порушення чинного законодавства, яке регулює відносини між учасниками ринку страхування (рис. 1.1);

2) державний нагляд на ринку страхування - система контролю та активних впорядкованих дій регулятора (Національного банку України) визначених законодавством.

Стаття 114 Закону України «Про страхування» містить обґрунтування мети

державного регулювання і нагляду як «забезпечення відповідності діяльності із страхування законодавству України в цілях захисту прав та законних інтересів клієнтів (у тому числі споживачів, страхувальників, застрахованих осіб та вигодонабувачів)» [35] а також окреслює діяльність регулятора на ринку страхування.

Державне регулювання і нагляд діяльності на ринку страхування відбувається у вигляді механізму, який функціонує за допомогою методів, форм та інструментів (рис. Б.1 дод. Б).

Розуміння економічної сутності й ролі державного регулювання і нагляду для розвитку ринку страхування України розкривають його шість основних функцій (рис. Б.2. дод. Б):

- цільова функція;
- інформаційна функція;
- соціальна функція;
- мотиваційна функція;
- стимулююча функція;
- попереджувальна функція (превентивна функція) [25, с. 3].

Зміст кожної функції коротко наведений у вигляді схеми (рис. Б.2 дод. Б).

Державне регулювання і нагляд діяльності на ринку страхування для забезпечення ефективності ґрунтуються на основні принципи (табл. Б.1. дод. Б):

- принцип ефективності;
- принцип справедливості;
- принцип законності;
- принцип адекватності;
- принцип незалежності;
- принцип прозорості;
- принцип збалансованості [25, с. 4].

Зміст кожного принципу коротко наведений у табл. Б.1 дод. Б.

Важливе місце в системі державного регулювання і нагляду на ринку страхування України займав і займає регулятор.

В Україні державне регулювання і нагляд на ринку страхування починає з 1993 року зі створення Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю, скорочена назва «Укрстрахнагляд», який почав виконувати функції регулятора.

У 1999 році Указом Президента України № 1573, внаслідок ліквідації Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю проведеної, функції регулятора на ринку страхування були віддані Кабінету Міністрів України, а саме Міністерству Фінансів України, який у лютому 2000 року утворює Департамент фінансових установ та ринків.

У 2003 році була створена Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, скорочена назва Держфінпослуг або ДКРРФП, яка відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» перебирала на себе функції регулятора на ринку страхування.

У 2011 році Указом Президента України № 1070/2011 Держфінпослуг була ліквідована. Відповідно її функції регулятора на ринку страхування були передані Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, скорочена назва Нацкомфінпослуг. Нацкомфінпослуг містила Департамент страхового регулювання та нагляду, який виконував функції регулятора на ринку страхування України.

У 2020 році внаслідок ліквідації Указом Президента України № 1069 Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, функції регулятора на ринку страхування України були передані Національному банку України, коротка назва НБУ, який до сьогодні їх виконує.

Таким чином, дослідивши історії переходу повноважень і функцій регулятора ринку страхування України пропонуємо виділити сім етапів становлення державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування України (табл. 1.4).

Таким чином, особливостями першого етапу (1991-1992 рр.) є відсутність державного нагляду на ринку страхування. Саме відсутність державного

регулювання на ринку страхування спонукало створення у 1992 році саморегулюючого об'єднання Лігу страхових організацій України, скорочена назва ЛСОУ, яке продовжує функціонувати сьогодні [19].

Особливостями другого етапу (1993-1999 рр.) є формування на законодавчому рівні основних норм і принципів здійснення державного регулювання і нагляду на ринку страхування шляхом прийняття спочатку у 1993 році Декрету «Про страхування», у 1994 році підписання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і країнами-членами Європейського Союзу [46], у 1996 році прийняття першого Закону України «Про страхування», прийняття Кабінетом Міністрів України у 1998 році першої Програми розвитку вітчизняного страхового ринку на 1998-2000 рр. [33].

Таблиця 1.4

**Етапи становлення державного регулювання і нагляду діяльності на
ринку страхування України**

Період	Регулятор	Основний законодавчий документ
1991 - 1992 роки	Не має	Не має
1993 - 1999 роки	Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю (Укрстрахнагляд)	1993-1995 рр. Декрет КМУ «Про страхування» З 07.03.1996 р. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР
1999 - 2002 роки	Міністерство Фінансів України	З 07.11.2001 року нова редакція першого Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР. 12.07.2001 р. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» № 2664-ІІІ.
2003 - 2011 роки	Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг (Держфінпослуг)	Нова редакція першого Закону України «Про страхування» № 85/96- ВР 1996 р. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» № 2664-ІІІ

Продовження таблиці 1.4

Період	Регулятор	Основний законодавчий документ
2011 - 2020 роки	Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг)	Нова редакція першого Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР
2021- 2023 роки	Національний банк України (НБУ)	18.11.2021р. прийнятий новий другого Закон України «Про страхування» № 1909-ІХ, який вступив в силу 01.01.2024 року. 14.12.2021р. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» № 1953-ІХ
2024 рік до сьогодні	Національний банк України (НБУ)	Закон України «Про страхування» № 1909-ІХ, який вступив в силу 01.01.2024 року. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» № 1953-ІХ

Джерело: складено автором з використанням [36; 36; 38; 22, с. 124-125].

Особливостями третього етапу (1999-2002 рр.) є посилення державного регулювання і нагляду за діяльністю на ринку страхування через підвищення вимог до ліцензування страховиків, до їх платоспроможності, до упорядкування видів обов'язкового і добровільного страхування. А також підготовкою і прийняттям у 2001 році Кабінетом Міністрів України Програми розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки [34], прийняття Верховною Радою нової редакції першого Закону України «Про страхування» і Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг»,.

Особливостями четвертого етапу (2003-2011 рр.) є запровадження нових норм і принципів до державного регулювання і нагляду на ринку страхування шляхом поділу ринку страхування на ринок страхування життя і ринок страхування інший, ніж страхування життя. Також Держфінпослуг почала збирати і систематизувати фінансову звітність страховиків, робити її публічною, формувати щорічні звіти результатів діяльності на ринку страхування. Кабінет

Міністрів України прийняв у 2005 році Концепцію розвитку страхового ринку України до 2010 року [37], яка окреслила необхідність європейської інтеграції ринку страхування України.

Особливостями п'ятого етапу (2011-2020 рр.) є створення конкурентне середовище на ринку страхування України, підвищило вимоги до платоспроможності страховиків. Також Нацкомфінпослуг почала збирати і систематизувати фінансову звітність страховиків, робити її публічною, формувати щорічні звіти результатів діяльності на ринку страхування.

Особливостями шостого етапу (2021-2023 рр.) є поступовий перехід на нову модель державного регулювання і нагляду за діяльністю на ринку страхування України.

Особливостями сьомого етапу (2024 рік до сьогодні) є запровадження нової моделі державного регулювання і нагляду за діяльністю на ринку страхування України, яка носить ознаки ризик-орієнтованого пруденційного нагляду з належним захистом прав споживачів страхових послуг.

Таким чином, запропоновані нами етапи становлення державного регулювання і нагляду за діяльністю на ринку страхування України враховують особливості їх функціонування та поетапну їх трансформацію у відповідність до європейських норм.

Сьогодні у військовий час ринок страхування стає важливим елементом відбудови України і одночасно залишається одним з головних показників соціально-економічного розвитку держави.

Незважаючи на важливу роль ринку страхування у економічному відродженні країни, на сьогодні він перебуває на стадії ефективної активної трансформації, яка виявляє наявність низки проблемних питань, вирішення яких потребує активної участі як регулятора так і учасників ринку страхування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка діяльності ПрАТ «УПСК»

АТ «УПСК», повна назва Акціонерне товариство «Українська пожежно-страхова компанія», було засноване 22 червня 1993 року. Відповідно вимог українського законодавства 21 серпня 2004 року відбулася реєстрація на ПрАТ «УПСК», повна назва Приватне акціонерне товариство «Українська пожежно-страхова компанія». Головний офіс ПрАТ «УПСК» знаходиться в місті Київ.

Отже, АТ «УПСК» - страхова компанія, яка страхує діяльність за класами страхування іншого, ніж страхування життя.

Відповідно до фінансової звітності ПрАТ «УПСК» 31 грудня 2023 року налічувало 295 штатних працівників (рис. 2.1) [32, с. 9].

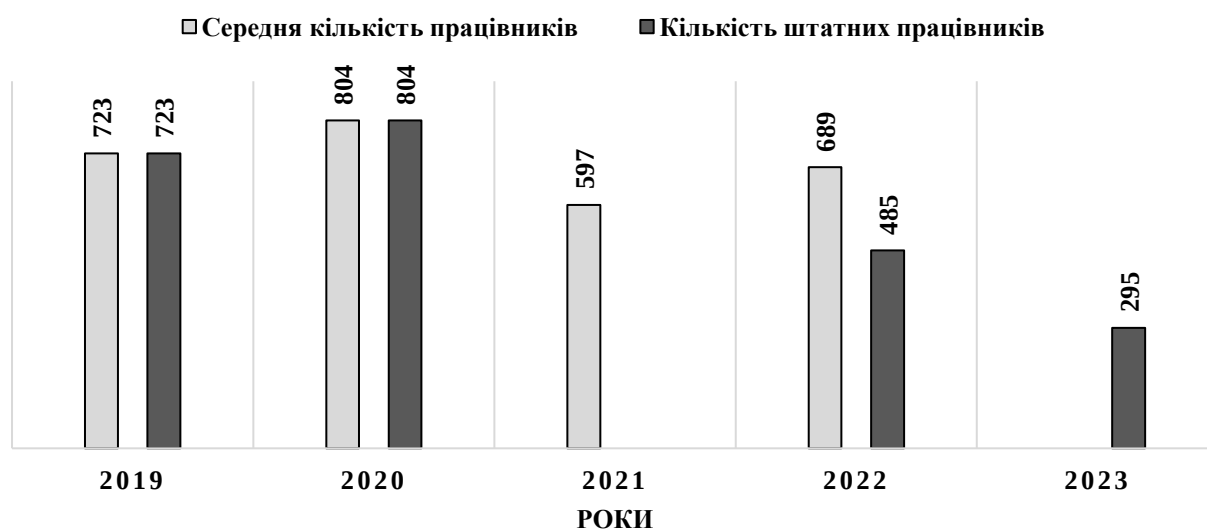

Рис. 2.1. Кількість працівників ПрАТ «УПСК»

Джерело: складено автором з використанням [32, с. 10; 28-31, с. 9; 39].

Дослідження фінансової звітності ПрАТ «УПСК» за 2022 рік виявив розбіжності у балансі [5] і у примітках до фінансової звітності відповідного

року [31] щодо кількості працюючих робітників [39]. Так в балансі за 2022 рік зазначена середня кількість працівників 689 осіб [5, с. 1], в той час як у примітках до фінансової звітності за 2022 рік вказана кількість штатних працівників 485 осіб [31, с. 9]. В той час, як 2019-2020 роки ці показники співпадали (рис. 2.1).

Дослідивши динаміку кількості штатних працівників ПрАТ «УПСК» за 2019-2023 роки, було виявлено, що в 2022 році їх кількість скоротилася на 319 осіб в порівнянні з 2020 роком, майже на 40 відсотків. Така ж тенденція спостерігалася і впродовж 2023 року, тобто зменшення кількості штатних працівників на 40 відсотків на 190 осіб (табл. 2.1). Таку ситуацію можна пояснити міграцією робітників внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. На нашу думку, таку тенденцію також можна пояснити збільшення диджиталізації ринку страхування, що оптимізує витрати на адміністративний апарат страховика.

Таблиця 2.1.

Динаміка кількості робітників ПрАТ «УПСК»

Показник	Роки					Відхилення, +/-				
	2019	2020	2021	2022	2023	2020р. до 2019	2021р. до 2020р.	2022р. до 2021р.	2023р. до 2022р.	2023р. до 2019р.
Середня кількість працівників, ос.	723	804	597	689	н. д.	81	-207	92	-	-34
Кількість штатних працівників, ос.	723	804	н. д.	485	295	81	-	-319	-190	-428
Витрати на оплату праці, тис. грн.	54497	50201	49085	29290	30046	-4296	-1116	-19795	756	-24451
Витрати на одну особу середньої чисельності, грн	75376	62439	82219	42511	н. д.	-12937	19780,4	-39709	-	-32 865
Витрати на одного штатного працівника, грн	75376	62 439	н. д.	60 392	101851	-12937	-	-2047	41459	26475

Примітка: н.д. – немає даних

Джерело: складено автором з використанням [28-32, с. 6-7; 39].

Розрахунки наведені в таблиці 2.2. показують, що розмір статутного фонду ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, не змінювався і становив 100 млн. грн. [2-6].

Таблиця 2.2

Динаміка власного капіталу ПрАТ «УПСК»

Показник	Розмір, тис. грн.					Темп змін, %				
	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2020р. до 2019р.	2021р. до 2020р.	2022р. до 2021р.	2023р. до 2022р.	2023р. до 2019р.
Власний капітал	173017	207920,2	219713,7	281511	302852	20,17	5,67	28,13	7,58	75,04
Статутний капітал	100000	100000	100000	100000	100000	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток	37510	37 635	37 617	77 559	111787	0,33	-0,05	106,18	44,13	198,02
Резервний капітал	12 844	12 844	12 844	12859	15720	0	0	0,12	22,25	22,39
Капітал у дооцінках	22663	57370	65737	70221	75345	153,14	14,58	6,82	7,30	232,46

Джерело: складено автором з використанням [2-6; 39].

Також розрахунки наведені в таблиці 2.2. показують, що розмір власного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, збільшився на 75 відсотків з 173 млн. грн. у 2019 році до майже 303 млн. грн. у 2023 році. Найбільший приріст розміру власного капіталу ПрАТ «УПСК» відбувся впродовж 2022 року майже на 28 відсотків. Найменший приріст власного капіталу ПрАТ «УПСК» відбувся впродовж 2021 року лише на 5,67 відсотки.

Проведені розрахунки в таблиці 2.2. показують, що розмір нерозподіленого прибутку ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, збільшився на 198 відсотків з 37 млн. грн. у 2019 році до 111 млн. грн. у 2023 році. Вивчення динаміки показує, що впродовж 2021 і 2023 років відбувалося незначне зменшення розміру нерозподіленого прибутку ПрАТ «УПСК» на 0,05 і 4,6 відсотка відповідно. Найбільший приріст розміру нерозподіленого прибутку ПрАТ «УПСК» відбувся впродовж 2022 року майже на 106 відсотки.

Наведені розрахунки в таблиці 2.2. показують, що розмір резервного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, збільшився на 22,39 відсотків з 12,8 млн. грн. у 2019 році до 15,7 млн. грн. у 2023 році. При

цьому розмір резервного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж 2019-2021 років залишався незмінним і становив 12844 тис. грн. впродовж 2022-2023 років розмір резервного капіталу ПрАТ «УПСК» поступово почав збільшуватися. Найбільший приріст розміру резервного капіталу ПрАТ «УПСК» відбувся впродовж 2023 року майже на 22,25 відсотки.

Розрахунки наведені в таблиці 2.2. показують, що розмір капіталу у дооцінках ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, збільшився на 232 відсотки з 22,6 млн. грн. у 2019 році до 70,2 млн. грн. у 2023 році. Найбільший приріст розміру капіталу у дооцінках ПрАТ «УПСК» відбувся впродовж 2020 року майже на 153 відсотки. Найменший приріст капіталу у дооцінках ПрАТ «УПСК» відбувся впродовж 2022 року лише на 6,8 відсотки.

Проаналізувавши динаміку власного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (табл. 2.2), можна зробити висновки про те, що:

- у 2020 і 2021 роках збільшення власного капіталу відбулося в основному за рахунок збільшення розміру капіталу у дооцінках;
- у 2022 і 2023 роках збільшення власного капіталу відбулося в основному за рахунок збільшення розміру нерозподіленого прибутку.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно дослідити структуру його власного капіталу (рис. 2.2).

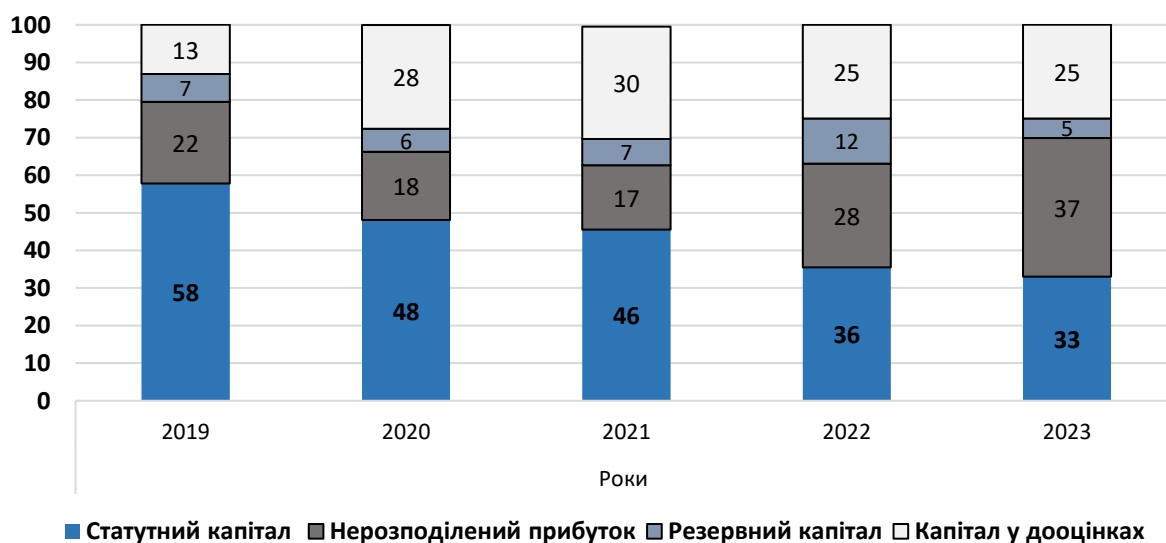

Рис. 2.2. Структура власного капіталу ПрАТ «УПСК», %

Джерело: складено автором з використанням [2-6; 39].

Проаналізувавши динаміку структури власного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що впродовж 2019-2022 років найбільшу частку мав статутний капітал і лише в 2023 році найбільшу частку став мати нерозподілений прибуток, яка лише на 4 відсотки більша ніж частка статутного капіталу (рис. 2.2). Найменшу частку завжди має резервний капітал.

Таким чином, впродовж періоду, який аналізувався, структура власного капіталу ПрАТ «УПСК» щорічно змінювалася. Якщо в 2019 році 58 відсотків займав статутний капітал, 22 відсотки нерозподілений прибуток, 13 відсотків капітал у дооцінках і 7 відсотків резервний капітал, то в 2023 році частки статутного капіталу і нерозподіленого прибутку вирівнялися 33 і 37 відповідно, і частка капіталу у дооцінках становить 25 відсотків.

Проаналізувавши динаміку структури власного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (рис. 2.2), можна зробити висновки, що:

- у 2020 і 2021 роках зменшення частки статутного капіталу відбулося в основному за рахунок збільшення частки капіталу у дооцінках;
- у 2022 і 2023 роках зменшення частки статутного капіталу відбулося в основному за рахунок збільшення частки нерозподіленого прибутку.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно дослідити його поточні й довгострокові зобов'язання (табл. 2.3).

Розрахунки наведені в табл. 2.3. показують, що розмір зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, зменшився на 6 відсотків з 429 млн. грн. у 2019 році до 402,9 млн. грн. у 2023 році. При цьому найбільше зменшення розміру зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, відбулося впродовж 2022 року на 19 відсотків. Одночасно найбільше збільшення розміру зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, відбулося впродовж 2023 року на 14 відсотків.

Проведені розрахунки в табл. 2.3. показують, що розмір поточних зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, зменшився на 30 відсотків з 40 млн. грн. у 2019 році до 28 млн. грн. у 2023 році. Вивчення

динаміки показує, що впродовж 2020 і 2022 років відбувалося збільшення розміру поточних зобов'язань ПрАТ «УПСК» на 13 і 20,6 відсотка відповідно, проте в 2021 і 2023 роках відбувалося їх зменшення на 6 і 45 відсотки відповідно. Найбільше збільшення розміру поточних зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, відбулося впродовж 2023 року на 20,6 відсотків. При цьому найбільше зменшення розміру поточних зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, відбулося впродовж 2023 року майже на 45 відсотків, яке повністю перекрило приріст в попередньому 2022 році.

Таблиця 2.3

Динаміка зобов'язань ПрАТ «УПСК»

Показник	Розмір, тис. грн.					Темп змін, %				
	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2020р. до 2019р.	2021р. до 2020р.	2022р. до 2021р.	2023р. до 2022р.	2023р. до 2019р.
Зобов'язання	429534	465638	438055	353430	402969	8,41	-5,92	-19,32	14,02	-6,18
Поточні зобов'язання	40481	45795	42669	51478	28149	13,13	-6,83	20,64	-45,32	-30,46
Зобов'язання за договорами страхування	364182	388933	363876	271261	335745	6,80	-6,44	-25,45	23,77	-7,81
Довгострокові зобов'язання	24871	30910	31510	30691	39075	24,28	1,94	-2,60	27,32	57,11

Джерело: складено автором з використанням [2-6; 39].

Обчислення в табл. 2.3. показують, що розмір зобов'язань за договорами страхування ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, зменшився на 7,8 відсотки з 364 млн. грн. у 2019 році до 335,7 млн. грн. у 2023 році. Вивчення динаміки показує, що впродовж 2020 і 2023 років відбувалося збільшення розміру зобов'язань за договорами страхування ПрАТ «УПСК» на 6,8 і 23,8 відсотка відповідно, проте впродовж 2021 і 2022 років відбувалося їх зменшення на 6 і 25 відсотки відповідно. Найбільше збільшення розміру зобов'язань за договорами страхування ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, відбулося впродовж 2023 року на 23,8 відсотки. При цьому найбільше зменшення розміру поточних зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду,

який аналізувався, відбулося впродовж 2022 році на 25 відсотків, яке повністю перекрило приріст в наступному 2023 році.

Розрахунки в таблиці 2.3. показують, що розмір довгострокових зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, збільшився на 57 відсотки з 24 млн. грн. у 2019 році до 39 млн. грн. у 2023 році. Вивчення динаміки показує, що впродовж лише впродовж 2022 року відбувалося зменшення розміру довгострокових зобов'язань ПрАТ «УПСК» на 2,6 відсотка. Всі інші роки спостерігається збільшення розміру довгострокових зобов'язань ПрАТ «УПСК». При цьому найбільше збільшення розміру довгострокових зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, відбулося впродовж 2023 року на 27 відсотки.

Проаналізувавши динаміку зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (табл. 2.3), можна зробити висновки про те, що:

- у 2020 і 2023 роках збільшення зобов'язань відбулося в основному за рахунок збільшення розміру зобов'язань за договори страхування;
- у 2021 і 2022 роках зменшення зобов'язань відбулося в основному за рахунок зменшення розміру зобов'язань за договори страхування.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно дослідити структуру його зобов'язань (рис. 2.3).

Проаналізувавши структуру зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що впродовж 2019-2023 років найбільшу частку мали зобов'язання за договорами страхування. При цьому в 2019 році вона була найбільшою і дорівнювала 85 відсотків, а в 2022 році вона було найменшою і дорівнювала 77 відсотків (рис. 2.3). Найменшу частку в структурі зобов'язань ПрАТ «УПСК» в період 2019-2022 роки мають довгострокові зобов'язання, проте в 2023 році найменшу частку в структурі займають поточні зобов'язання.

Таким чином, впродовж періоду, який аналізувався, структура зобов'язань ПрАТ «УПСК» в 2019-2022 роках була однаковою і змінювалася лише раз в 2023 році коли частка довгострокових зобов'язань збільшилася до 10 відсотків, а

частка поточних зобов'язань зменшилися майже в два рази до 7 відсотків.

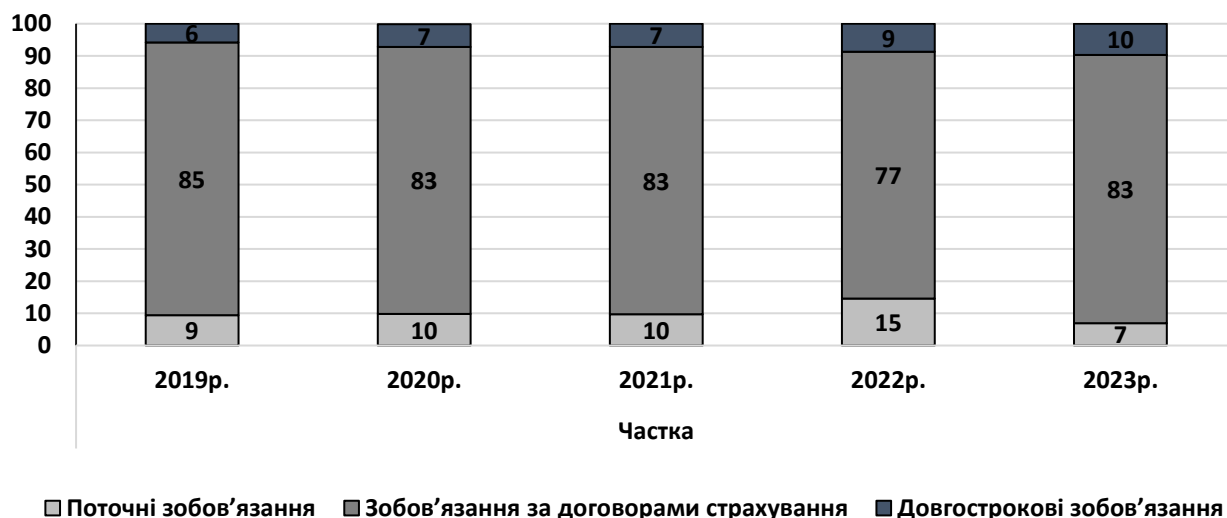

Рис. 2.3. Структура зобов'язань ПрАТ «УПСК», %

Джерело: складено автором з використанням [2-6; 39].

Проаналізувавши динаміку структури зобов'язань ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (рис. 2.3), можна зробити висновки, що:

- у 2022 році зменшення частки зобов'язань за договорами страхування відбулося в основному за рахунок збільшення частки поточних зобов'язань;
- у 2023 році збільшення частки зобов'язань за договорами страхування відбулося в основному за рахунок зменшення частки поточних зобов'язань.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно порівняти власний капітал і зобов'язання за договорами страхування (рис. 2.4).

Результати наведені на рис. 2.4 свідчать про поступове збільшення власного капіталу ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, в той час як розмір страхових резервів постійно змінює свою динаміку у бік збільшення у 2020 і 2023 роках так і у бік зменшення у 2021 і 2022 роках. При цьому розмір власного капіталу у 2019 році був майже в 2 рази менший за розмір зобов'язань за договорами страхування. Зміни які відбулися впродовж 2020-2023 років призвели до того, що розмір власного капіталу став менше розміру зобов'язань за страховими договорами на 23 млн. грн.

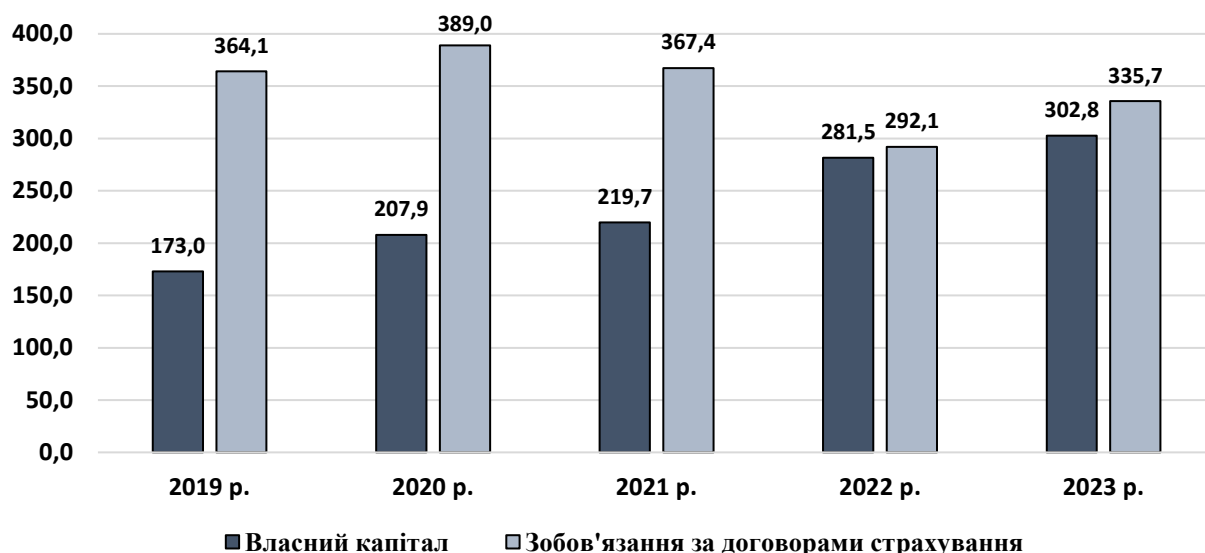

Рис. 2.4. Динаміка власного капіталу й зобов'язань за договорами страхування ПрАТ «УПСК», млн. грн.

Джерело: складено автором з використанням [2-6; 39].

Проаналізувавши динаміку власного капіталу й зобов'язань за договорами страхування ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (рис. 2.4), можна зробити висновки, що страховик нарощує власний капітал, в той час як розмір зобов'язань за договорами страхування коливаються.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно дослідити структуру його пасивів (рис. 2.5).

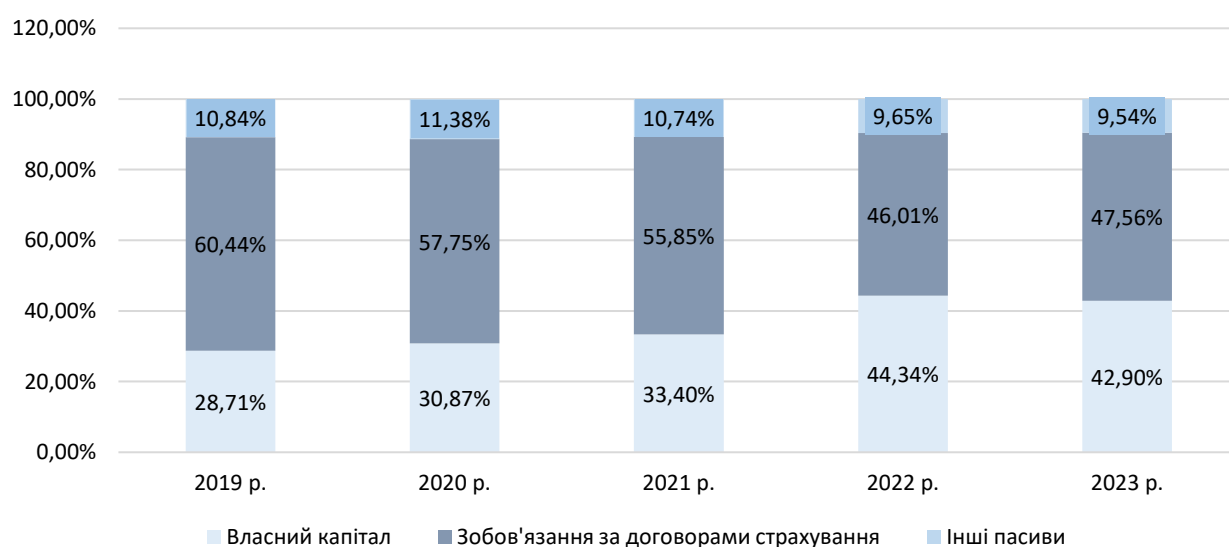

Рис. 2.5. Структура пасивів ПрАТ «УПСК»

Джерело: складено автором з використанням [2-6; 39].

Проаналізувавши структуру пасивів ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що впродовж 2019-2023 років найбільшу частку мали зобов'язання за договорами страхування. При цьому в 2019 році вона була найбільшою і дорівнювала 60 відсотків, а в 2022 році вона було найменшою і дорівнювала 46 відсотків (рис. 2.5). Найменшу частку в структурі пасивів ПрАТ «УПСК» в період 2019-2022 роки мають інші пасиви, які складаються з довгострокових і поточних зобов'язань окрім страхових. При цьому вона поступово зменшувалася з найбільшою 10,8 відсотків у 2019 році вона до найменшою 9,5 відсотків у 2023 році.

Проаналізувавши динаміку структури ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (рис. 2.5), можна зробити висновки про те, що впродовж всього періоду структура залишалася однаковою і не змінювалася.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно дослідити динаміку страхових премій і страхових виплат (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Динаміка показників страхової діяльності ПрАТ «УПСК»

Джерело: складено автором з використанням [12-16].

Динаміка показників страхової діяльності ПрАТ «УПСК» (рис. 2.6) показує, що розмір страхових премій починаючи з 2020 року почав поступово зменшуватися. Найбільше зменшення відбулося впродовж 2022 року майже в два

рази з 726,9 млн. грн. до 420,1 млн. грн. Це пояснюється, на нашу думку, початком повномасштабної війни на території України.

Розмір страхових виплат ПрАТ «УПСК» в період 2019-2021 роки щорічно збільшувався на 65 млн. грн. з 289,6 млн. грн. у 2019 році до 354 млн. грн. у 2021 році (рис. 2.6). Впродовж 2022 року розмір страхових виплат ПрАТ «УПСК» зменшився майже в два рази на 200 млн. грн. з 354 млн. грн. до 174 млн. грн. Це пояснюється, на нашу думку, зменшенням кількості страхових премій внаслідок повномасштабної війни на території України.

Показник збитковості ПрАТ «УПСК» найбільше значення мав у 2021 році в розмірі 49 відсотків, найменше значення мав у 2023 році в розмірі 39 відсотків. Якщо порівнювати розмір показника збитковості ПрАТ «УПСК» 0,36-0,49 (рис. 2.6) з загальним на ринку страхування України 0,27-0,33 [21, с. 201; 23, с. 7], зрозуміємо, що страхових перевищує середній ринковий показник завжди майже на 10 відсотків. Про те, якщо порівнювати з середнім показником збитковості ринків страхування європейських країн 0,77-0,8 [21, с. 201] тоді значення показника збитковості ПрАТ «УПСК» потребує значного підвищення, майже в два рази.

Проаналізувавши динаміку показників страхової діяльності ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався (рис. 2.6), можна зробити висновки про те, що:

- збільшення розміру страхових премій призводило до збільшення обсягів страхових виплат і навпаки;
- показник збитковості страховика перевищує на 10 відсотків показник ринку страхування України проте майже в 2 рази менше середнього показника ринку страхування європейських країн.

Для кращого розуміння діяльності ПрАТ «УПСК» необхідно дослідити динаміку прибутковості (рис. 2.7).

Динаміка чистого прибутку/збитку на одну просту акцію показала, що в 2019 році діяльності ПрАТ «УПСК» призвела до значних збитків, хоча впродовж наступних 2020-2023 роках страховик отримував прибуток. При цьому

найбільший розмір 57 млн. грн. у 2022 році, незважаючи на повномасштабну війну. Впродовж 2023 року ПрАТ «УПСК» отримав прибуток у розмірі 5,7 млн. грн. [28-32].

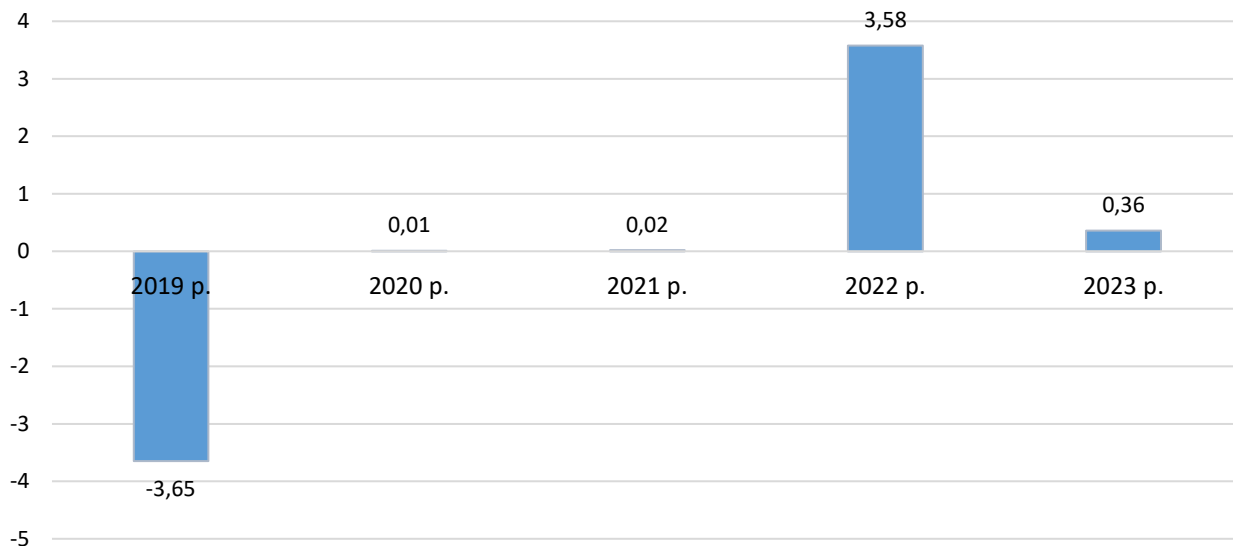

Рис. 2.7. Динаміка чистого прибутку/збитку на одну просту акцію ПрАТ «УПСК», грн.

Джерело: складено автором з використанням [28-32].

Проаналізувавши прибутковість на одну просту акцію ПрАТ впродовж періоду, який аналізувався (рис. 2.7), можна зробити висновки про те, що на ефективність діяльності страховика більше вплинув карантин через коронавірусну інфекцію в 2019-2020 роках, ніж повномасштабна війна в 2022-2023 роках.

Таким чином, проаналізувавши основні показники діяльності ПрАТ «УПСК» впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що це платоспроможна компанія, яка ефективно управляє своїми вхідними і вихідними грошовими потоками, яка адаптується до сучасних економіко-політичних викликів і спроможна вчасно приймати ефективні рішення стосовно своєї діяльності на ринку страхування України.

2.2. Сучасний стан ринку страхування інше ніж життя

Проведемо дослідження особливостей функціонування ринку страхування України в сучасних умовах.

Сьогодні конкурентне середовище на ринку страхування України виступає каталізатором його розвитку, забезпечуючи його самоочищення від фінансово-нестабільних, ненадійних і неплатоспроможних страховиків. «Механізм конкуренції між страховими компаніями сам запускає селективну функцію: щорічно відсіюючи не конкурентоспроможних страховиків, що залишають страховий ринок України» [42, с. 88]. Саме тому останні 5 років спостерігається динаміка до щорічного зменшення кількості страховиків на українському ринку страхування інше ніж життя (рис. 2.8), що призвело до зменшення страховиків майже в три рази на 138 компаній з 210 компаній у 2019 році до 78 компаній у 2024 році (див. табл. В.1 дод. В).

Звернемо увагу, що найбільша кількість страхових компаній на ринку страхування інше ніж життя 210 прослідковувалося в 2019 році, а найменше 78 спостерігалось у 2023 році (рис. 2.8).

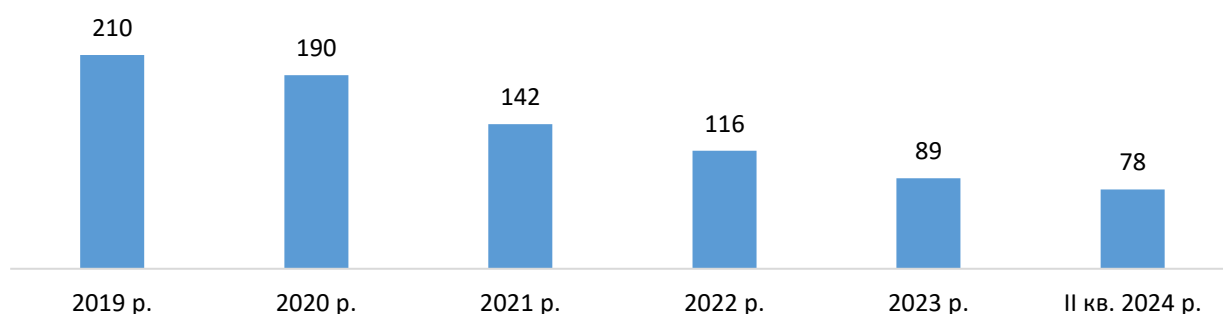

Рис. 2.8. Кількість страховиків на ринку страхування інше ніж життя.

Джерело: складено автором з використанням [27].

Зменшення кількості страховиків впродовж періоду, який аналізувався, було спричинено також зміною у 2020 році регулятора на ринку страхування, що стало причиною анулювання ліцензій тим страховикам у яких були відсутні

страхові зобов'язання і діючі договори страхування. Зменшення кількості страховиків у 2022-2023 роки було спричинено діями регулятора під час повномасштабної війни, а саме припинення ліцензії страховикам власниками яких є російський капітал, а також припинення ліцензій страховиків з тимчасових окутованих територій.

Тенденція скорочення кількості страховиків на ринку страхування інше ніж життя України збережеться через складну економічно-політичну ситуацією в країні, а також виходом із ринку малоефективних або неплатоспроможних компаній. Значну роль у цьому процесі відіграють оновленні вимоги з боку Національного банку України, що стимулює добровільну відмову деяких страховиків від ліцензій через неспроможність відповідати оновленим стандартам.

Проаналізуємо більш детально основні показники діяльності страховиків на ринку страхування інше ніж життя України за 2019-2023 роки. Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування інше ніж життя (рис. 2.9) показує, що розмір активів починаючи з 2019 року поступово щороку збільшувався на 7 млрд. грн. з 42 млрд. грн. у 2019 році до 50 млрд. грн. у 2023 році (див. табл. В.2 дод. В).

При цьому найбільший розмір активів на ринку страхування інше ніж життя 50 млрд. грн. прослідковувалося в 2023 році, а найменший 42,9 млрд. грн. спостерігалось у 2019 році (рис. 2.9).

Проаналізувавши кількість страховиків (рис. 2.8) і розмір їх активів (рис. 2.9) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що збільшення обсягів активів при одночасному зменшенні кількості страховиків на ринку страхування інше ніж життя України свідчить:

- про покращення рівня капіталізації страхових компаній на ринку;
- про вихід з ринку неплатоспроможних, ненадійних страховиків;
- про ефективне запровадження регулятором ринку пруденційного нагляду.

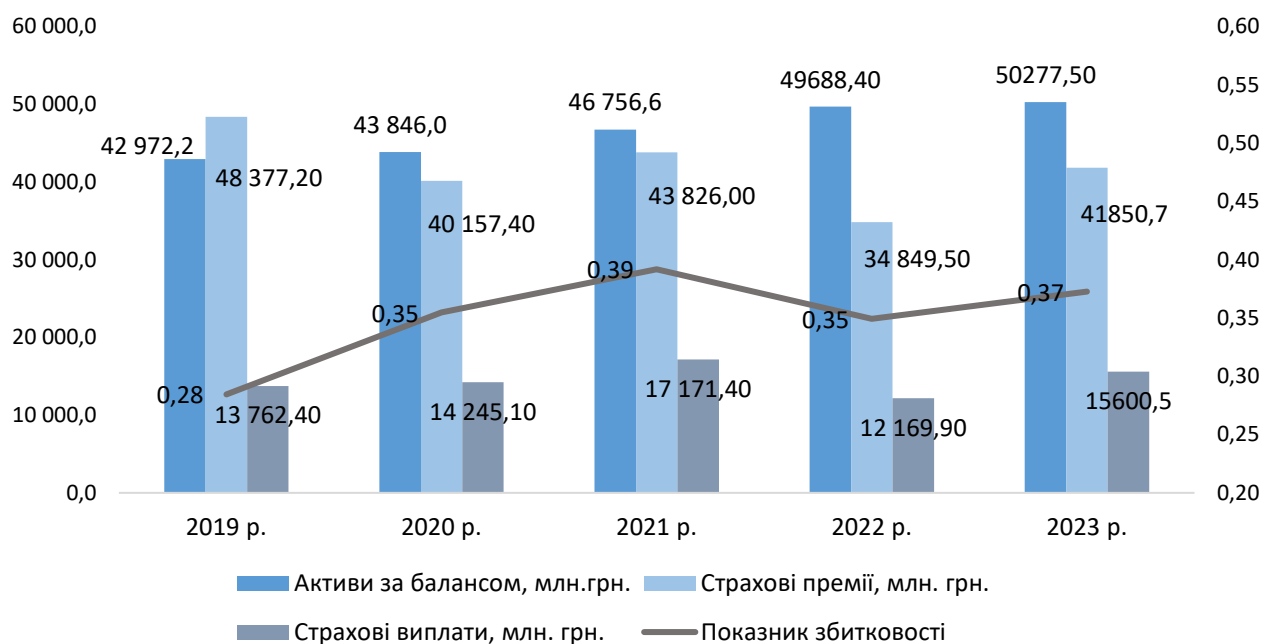

Рис. 2.9. Основні показники діяльності страховиків на ринку страхування інше ніж життя.

Джерело: складено автором з використанням [27].

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування інше ніж життя (рис. 2.9) показує, що розмір страхових премій впродовж періоду, який аналізувався, постійно коливається як в бік збільшення у 2021 і 2023 роки, так в бік зменшення у 2020 та 2022 роки. При цьому розмір страхових премій в 2023 році перевищує розмір страхових премій в 2020 році на 1,7 млрд. грн., хоча і менше на 1 млрд. грн. ніж в 2021 році (див. табл. В.2. дод.В).

Звернемо увагу, що найбільший розмір страхових премій на ринку страхування інше ніж життя 48 млрд. грн. прослідковувалося в 2019 році, а найменший 34,8 млрд. грн. спостерігалось у 2022 році (рис. 2.9).

Зменшення обсягу у 2020 році, на нашу думку, відбулася через запровадження повного карантину внаслідок коронавірусної інфекції. В 2022 році зменшення відбулося, на нашу думку, через повномасштабну війну на території України.

Проаналізувавши страхові премії на ринку страхування іншого ніж життя (рис. 2.9) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те,

що на розвиток страхування більший вплив має запровадження карантину внаслідок коронавірусної інфекції ніж повномасштабна війна. Також це може свідчити про велику здатність українського ринку швидко адаптуватися до економічних, політичних ризиків шляхом диджиталізації процесів.

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування інше ніж життя (рис. 2.9) показує, що розмір страхових виплат впродовж періоду, який аналізувався, зменшувався тільки в 2022 році, у всі інші роки спостерігається тенденція до їх збільшення. При цьому розмір страхових виплат у 2023 році перевищує розмір страхових виплат 2019 року на 1,8 млрд. грн., 2020 року на 1,3 млрд. грн., хоча і менше на 1,5 млрд. грн. ніж у 2021 році (див. табл. В.2. дод. В).

Звернемо увагу, що найбільший розмір страхових виплат на ринку страхування інше ніж життя 17 млрд. грн. прослідковувалося в 2021 році, а найменший 12 млрд. грн. спостерігалось у 2022 році (рис. 2.9).

Проаналізувавши страхові виплати на ринку страхування іншого ніж життя (рис. 2.9) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що зменшення в 2022 році відбулося внаслідок зменшення обсягів страхових премій, як наслідок зменшення страхових випадків. Приріст страхових виплат впродовж 2023 року свідчить про стабілізацію ринку страхування іншого ніж життя в Україні.

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування інше ніж життя (рис. 2.9) показує, що розмір показника збитковості впродовж періоду, який аналізувався, зменшувався тільки в 2022 році, у всі інші роки спостерігається тенденція до їх збільшення. При цьому значення показника збитковості у 2023 році перевищує його значення 2019 року на 0,09, значення 2020 року на 0,02, хоча і менше значення 2021 року на 0,02 (див. табл. В.2. дод.В).

Звернемо увагу, що найбільше значення показника збитковості на ринку страхування інше ніж життя 0,39 прослідковувалося в 2021 році, а найменше 0,28 спостерігалось у 2019 році (рис. 2.9). Якщо порівняти розміри показника збитковості на ринку страхування інше ніж життя впродовж аналізованого

періоду з рекомендованим розміром на рівні не менше 30 відсотків [11, с. 76], тобто не менше 0,3, тоді тільки в 2019 році показник збитковості був менший за рекомендованого, в інші роки 2020-2023 він перевищував значення рекомендованого.

Проаналізувавши показник збитковості на ринку страхування іншого ніж життя (рис. 2.9) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про його достатній розмір. На нашу думку, внаслідок граничного значення показника збитковості виникає велика недовіра населення щодо виконання своїх зобов'язань страховиками перед своїми споживачами страхової послуги. Це є однією з головних проблем розвитку ринку страхування України. Виявлена проблема, щодо розміру показника збитковості в межах 0,28-0,39, потребує детальнішого вивчення.

Проаналізуємо більш детальніше основні показники розвитку ринку страхування інше ніж життя України за 2019-2023 роки.

Показник проникнення страхування інше ніж життя розраховується як відношення страхових премій зі короткострокового страхування до ВВП країни і показує вплив ризикового страхування на розвиток держави [11, с. 76].

Розрахований показник проникнення показує, що його розмір поступово зменшується з 1,2 відсотки в 2019 році до 0,6 відсотка в 2023 році (табл. 2.4). Тобто обсяг страхування в Україні зменшує свою частку у ВВП. Така тенденція є негативною і потребує коригування в бік збільшення обсягів страхування шляхом популяризації страхових послуг серед потенційних споживачів.

Якщо порівняти розміри показника проникнення страхування інше ніж життя впродовж аналізованого періоду з рекомендованим розміром на рівні 1-8 відсотків [11, с. 76], тобто 0,01-0,08, тоді показник проникнення був в цих межах у 2019-2020 роках, а в 2021-2023 був менший за рекомендованого.

Якщо скорегувати рекомендований показник проникнення на рекомендовану частку короткострокового страхування 70 відсотків [11, с. 76] і отримати скореговані рекомендовані розміри для показника проникнення у розмірах: 0,7 (1 x 0,7) і 5,6 (8 x 0,7), тобто 0,007 і 0,056 відповідно. Тоді все одно

отримуємо значення розрахованого показника проникнення (табл. 2.4) буде менше ніж скорегований рекомендований в 2023 році, хоча в 2019-2022 роках він знаходиться в оптимальних його значеннях.

Таблиця 2.4

Показник рівня проникнення страхування іншого ніж життя в Україні

Рік	Страхові премії, млн. грн.	ВВП, млн. грн.	Рівень проникнення
2019	48 377,20	3974564	0,012
2020	40 157,40	4194102	0,010
2021	43 826,00	5459574	0,008
2022	34 849,50	5191028	0,007
2023	41850,7	6537825	0,006

Джерело: розраховано автором з використанням [27; 8]

Проаналізувавши показник проникнення страхування іншого ніж життя в Україні (табл. 2.4) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про його значення показує оптимальний вплив короткострокового страхування на розвиток економіки країни.

Показник щільності страхових премій страхування інше ніж життя розраховується як відношення страхових премій зі короткострокового страхування до кількості населення країни і показує рівень споживання страхових послуг на ринку страхування іншого ніж життя [11, с. 76].

Розрахований показник щільності страхових премій страхування іншого ніж життя в Україні показує, що його розмір впродовж періоду, який аналізувався, постійно коливається як в бік збільшення у 2021 і 2023 роки, так в бік зменшення у 2020 та 2022 роки. Звернемо увагу, що найбільший розмір показник щільності страхових премій страхування інше ніж життя 1343,52 грн. на 1 ос. прослідковувалося в 2023 році, а найменший 846,48 грн. на 1 ос. спостерігалось у 2022 році (табл. 2.5).

Значення показника щільності страхових премій страхування іншого ніж життя в Україні показує, що в 2023 році на одну особу припадає 111,96 грн. в місяць страхових платежів.

Таблиця 2.5

Показник рівня щільності страхування іншого ніж життя в Україні

Рік	Страхові премії, млн. грн.	Страхові виплати, млн. грн.	Населення, млн. ос.	Рівень щільності	
				страхових премій	страхових виплат
2019	48 377,20	13 762,40	41,9	1154,59	328,46
2020	40 157,40	14 245,10	41,59	965,55	342,51
2021	43 826,00	17 171,40	41,16	1064,77	417,19
2022	34 849,50	12 169,90	41,17	846,48	295,60
2023	41 850,7	15 600,5	31,15	1343,52	500,82
2023	41 850,7	15 600,5	40,99	1202,99	380,59

Джерело: розраховано автором з використанням [10, с.4; 27; 47, с. 6]

Для визначення достатності його значення порівнюємо розміри показника щільності страхових премій страхування інше ніж життя впродовж аналізованого періоду з рекомендованим розміром на рівні не менше 140 дол. США [11, с. 76] (табл. 2.6).

Розрахунки наведенні в табл. 2.6 свідчать про те, що впродовж всього періоду фактичний розмір показника не перевищував рекомендований. Така ситуація показує великий потенціал для розвитку ринку страхування іншого ніж життя в Україні.

Таблиця 2.6

Відповідність рівня щільності страхових премій зі страхування іншого ніж життя в Україні

Рік	Фактичний	Рекомендований		Відхилення фактичного від рекомендованого	
		140 дол. США	98 дол. США	140 дол. США	98 дол. США
2019	1154,59	3617,6	2532,32	-2463,01	-1377,73
2020	965,55	3774,4	2642,08	-2808,85	-1676,53
2021	1064,77	3820,6	2674,42	-2755,83	-1609,65
2022	846,48	4527,6	3169,32	-3681,12	-2322,84
2023	1343,52	5119,8	3583,86	-3776,28	-2240,34
2023	1202,99	5119,8	3583,86	-3916,81	-2380,87

Джерело: розраховано автором з використанням [26]

Навіть якщо скорегувати рекомендований показник щільності страхових премій страхування на рекомендовану частку короткострокового страхування 70 відсотків [11, с. 76] і отримати скорегований рекомендований розмір для показника щільності страхових премій страхування інше ніж життя у розмірі 98 дол. США ($140 \times 0,7$). Все одно отримуємо ситуацію коли значення розрахованого показника щільності (табл. 2.6) менше ніж скорегований рекомендований.

Проаналізувавши значення показника щільності страхових премій страхування іншого ніж життя в Україні впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що його значення, яке не перевищує рекомендоване, показує великий потенціал для розвитку ринку страхування України в напрямку страхування майна і відповідальності.

Показник щільності страхових виплат страхування інше ніж життя розраховується як відношення страхових виплат зі короткострокового страхування до кількості населення країни і показує ефективність надання страхових послуг на ринку страхування іншого ніж життя.

Розрахований показник щільності страхових виплат страхування іншого ніж життя в Україні показує, що його розмір впродовж періоду, який аналізувався, зменшувався тільки у 2022 році. Звернемо увагу, що найбільший розмір показник щільності страхових виплат страхування інше ніж життя 500 грн. на 1 ос. прослідковувалося в 2023 році (або 417,19 грн. на 1 ос. в 2021 році), а найменший 295,60 грн. на 1 ос. спостерігалось у 2022 році (табл. 2.5).

Рекомендованого значення показника щільності страхових виплат страхування не зустрічали, тому пропонуємо його розрахувати виходячи з того, що існують рекомендації щодо показника щільності страхових премій у розмірі 140 дол. США і рекомендації щодо рівня виплат не менше 30 відсотків [11, с. 76]. Таким чином, можемо припустити оптимальний розмір показника щільності страхових виплат на рівні 42 дол. США ($140 \times 0,3$). Також існують рекомендації щодо рівня страхування життя в обсязі страхових премій на рівні не менше 30 відсотків [11, с. 76], тобто рівень страхування іншого ніж життя відповідно 70

відсотків. Відповідно скорегуємо отримане нами значення оптимального розміру показника щільності страхових виплат і отримаємо 29,4 дол. США (42 x 0,7).

Проведені розрахунки відповідності показника щільності страхових виплат зі страхування іншого ніж життя в Україні (табл. 2.7) показують, що впродовж всього аналізованого періоду його значення були менший ніж запропонований нами і скорегований нами запропонований. Проаналізувавши значення показника щільності страхових виплат страхування іншого ніж життя в Україні впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що він залежить від рівня виплат на ринку.

Таблиця 2.7

Відповідність рівня щільності страхових виплат зі страхування іншого ніж життя в Україні

Рік	Фактичний	Пропонуємо		Відхилення фактичного від рекомендованого	
		42 дол. США	29,4 дол. США	42 дол. США	29,4 дол. США
2019	328,46	1085,28	759,696	-756,82	-431,236
2020	342,51	1132,32	792,624	-789,81	-450,114
2021	417,19	1146,18	802,326	-728,99	-385,136
2022	295,6	1358,28	950,796	-1062,68	-655,196
2023	500,82	1535,94	1075,158	-1035,12	-574,338
2023	380,59	1535,94	1075,158	-1155,35	-694,568

Джерело: розраховано автором з використанням [26]

Таким чином, аналіз сучасного стану ринку страхування іншого ніж життя в Україні впродовж 2019-2023 років виявив велику залежність його основних показників від зовнішніх економічних і політичних викликів, а також окреслив основні причини його стагнації, що дозволить ефективно обґрунтувати напрями розвитку ринку страхування України в наступному розділі кваліфікаційної роботи.

2.3. Сучасний стан ринку страхування життя

Проведемо дослідження особливостей функціонування ринку страхування життя України в сучасних умовах. В період 2022-2024 років на ринку страхування життя України функціонувало 12 компаній (рис. 2.10).

Зменшення кількості страховиків, які здійснюють страхування життя, впродовж 2020-2021 років, було спричинено в основному зміною у 2020 році регулятора на ринку страхування, що стало причиною анулювання ліцензій тим страховикам у яких були відсутні страхові зобов'язання і діючі договори страхування.

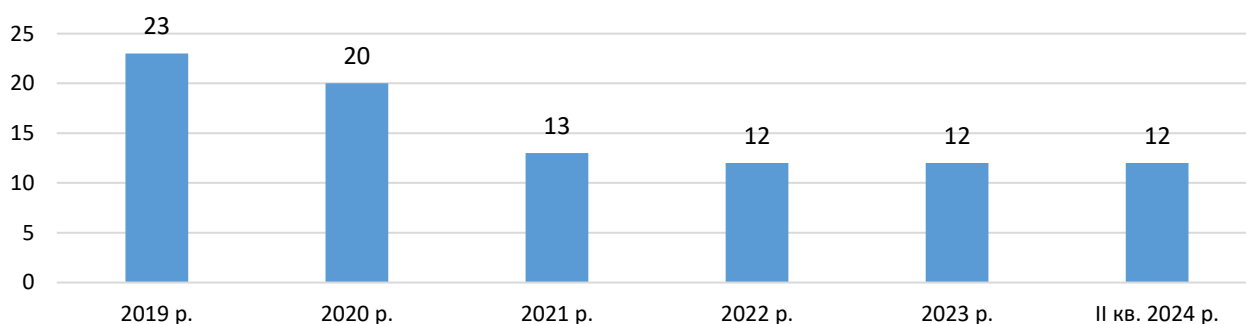

Рис. 2.10. Кількість страховиків на ринку страхування інше ніж життя.

Джерело: складено автором з використанням [27].

Тенденція щодо кількості страховиків на ринку страхування життя України збережеться через складну економічно-політичну ситуацією в країні, а також через введення в дію новим Законом України «Про страхування» нових класів страхування життя і підвищення вимог до платоспроможності страховиків.

Проаналізуємо більш детальніше основні показники діяльності страховиків на ринку страхування життя України за 2019-2023 роки.

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування життя (рис. 2.11) показує, що розмір активів починаючи з 2019 року

поступово щороку збільшувався на 10,7 млрд. грн. з 13 млрд. грн. у 2019 році до 24 млрд. грн. у 2023 році (див. табл. В.3 дод. В). Відповідно найбільший розмір активів на ринку страхування життя 24 млрд. грн. прослідковувалося в 2023 році, а найменший 13 млрд. грн. спостерігалось у 2019 році (рис. 2.11).

Проаналізувавши кількість страховиків на ринку життя (рис. 2.10) і розмір їх активів (рис. 2.11) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що збільшення обсягів активів при їх зменшенні впродовж 2019-2022 році кількості страховиків на ринку страхування життя України свідчить:

- про покращення рівня капіталізації страхових компаній на ринку життя;
- про вихід з ринку страхування життя неплатоспроможних, ненадійних страховиків;
- про ефективне запровадження регулятором ринку страхування (Національним банком України) пруденційного нагляду.

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування життя (рис. 2.11) показує, що розмір страхових премій впродовж періоду, який аналізувався, зменшувався тільки впродовж 2022 року, у всі інші роки спостерігається тенденція до їх збільшення. Навіть при зменшенні розміру страхових премій зі страхування життя у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, його розмір перевищує розмір страхових премій 2019 року на 188 млн. грн. При цьому розмір страхових премій зі страхування життя у 2023 році перевищує розмір страхових премій 2019 року на 540 млн. грн., 2020 року на 146 млн. грн., хоча і менше на 718 млн. грн. ніж у 2021 році (див. табл. В.3. дод. В).

При цьому найбільший розмір страхових премій на ринку страхування життя 5,8 млрд. грн. прослідковувався в 2021 році, а найменший 4,6 млрд. грн. спостерігалось у 2019 році (рис. 2.11).

Зменшення обсягу у 2022 році, на нашу думку, відбулася через повномасштабну війну на території України. Таким чином, проаналізувавши страхові премії на ринку страхування життя (рис. 2.11) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що на розвиток страхування життя

не вплинуло запровадження карантину внаслідок коронавірусної інфекції впродовж 2020 року, проте на розмір зібраних страхових премій зі страхування життя вплинула повномасштабна війна у 2022 році.

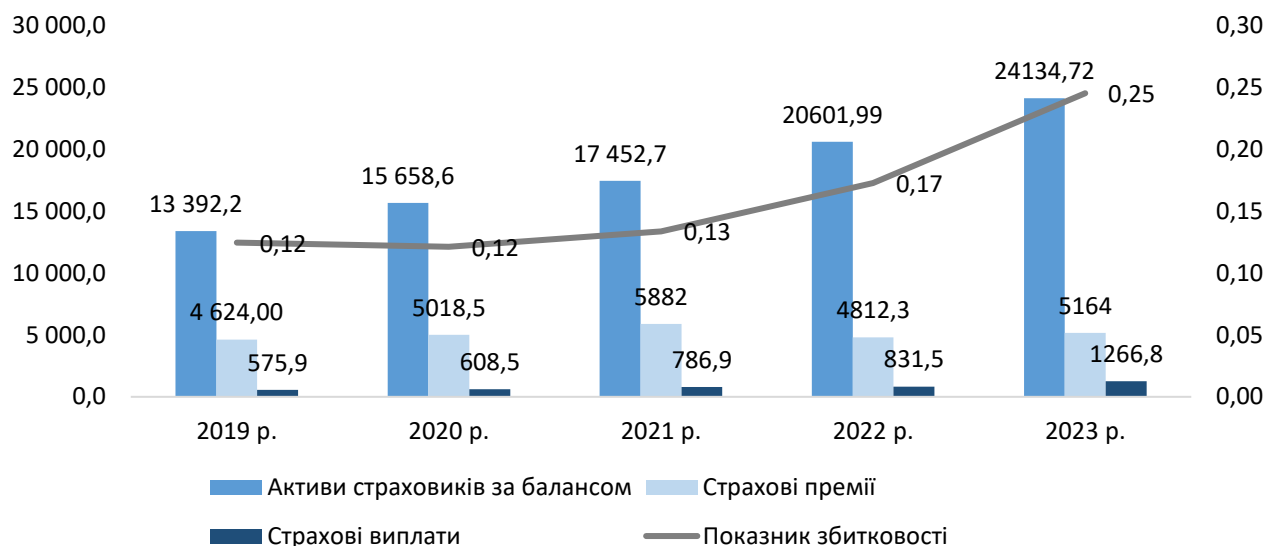

Рис. 2.11. Основні показники діяльності страховиків на ринку страхування життя.

Джерело: складено автором з використанням [27].

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування життя (рис. 2.11) показує, що розмір страхових виплат впродовж періоду, який аналізувався, постійно щорічно збільшувався. Найбільший розмір страхових виплат на ринку страхування 1,2 млрд. грн. прослідковувалося в 2023 році, а найменший 0,5 млрд. грн. спостерігалося у 2019 році (рис. 2.11). При цьому розмір страхових виплат у 2023 році перевищує розмір страхових виплат 2019 року на 630 млн. (див. табл. В.3. дод. В). Звернемо увагу, що збільшення страхових виплат зі страхування за 5 років на 90 млн. грн. більше ніж приріст страхових платежів зі страхування життя. Тобто приріст страхових виплат перевищує приріст страхових премій у абсолютному значенні.

Проаналізувавши страхові виплати на ринку страхування життя (рис. 2.11) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що приріст страхових виплат свідчить про розвиток ринку страхування життя в

Україні. А також про те, що на розмір страхових виплат зі страхування життя не вплинуло скорочення з різних економічних і політичних причин обсягів зібраних страхових премій зі страхування життя.

Наведена динаміка показників діяльності страховиків на ринку страхування життя (рис. 2.11) показує, що розмір показника збитковості зі страхування життя впродовж періоду, який аналізувався щорічно окрім 2020 року поступово збільшувався з 0,12 у 2019-2020 роках до 0,25 у 2023 році.

Звернемо увагу, що найбільше значення показника збитковості на ринку страхування життя 0,25 прослідковувалося в 2023 році, а найменше 0,12 спостерігалось у 2019-2020 роках (рис. 2.11). Якщо порівняти розміри показника збитковості на ринку страхування життя впродовж аналізованого періоду з рекомендованим розміром на рівні не менше 30 відсотків [11, с. 76], тобто не менше 0,3, тоді впродовж всього періоду 2019-2023 років значення показника збитковості зі страхування життя був менший за рекомендованого, адже він не перевищує 0,3.

Проаналізувавши показник збитковості на ринку страхування життя України (рис. 2.11) впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про його розмір низький. На нашу думку, внаслідок низького значення показника збитковості виникає велика недовіра населення щодо виконання своїх зобов'язань страховиками перед своїми споживачами страхової послуги. Це є однією з головних проблем розвитку ринку страхування життя України. Виявлена проблема, щодо розміру показника збитковості в межах 0,12-0,25, потребує детальнішого вивчення.

Проаналізуємо більш детальніше основні показники розвитку ринку страхування життя України за 2019-2023 роки.

Як зазначалося в попередньому підпункті розділу роботи, показник проникнення страхування життя розраховується як відношення страхових премій зі страхування життя до ВВП і показує вплив страхування життя на розвиток держави [11, с. 76].

Розрахований показник проникнення страхування життя показує, що його

розмір постійний 0,1 відсотки (табл. 2.8). Тобто обсяг страхування життя в Україні має малу частку у ВВП. Така тенденція є негативною і потребує коригування в бік збільшення обсягів страхування життя шляхом популяризації страхових послуг серед потенційних споживачів.

Для визначення достатності розміру показника проникнення страхування життя впродовж аналізованого періоду порівнюємо його з рекомендованим розміром на рівні 1-8 відсотків [11, с. 76], тобто 0,01-0,08. Як бачимо значення показника проникнення страхування життя на рівні 0,001 менший за рекомендоване значення 0,01 в 10 разів.

Таблиця 2.8

Показник рівня проникнення страхування життя в Україні

Рік	Страхові премії, млн. грн.	ВВП, млн. грн.	Рівень проникнення
2019	4 624,00	3974564	0,001
2020	5018,5	4194102	0,001
2021	5882	5459574	0,001
2022	4812,3	5191028	0,001
2023	5164	6537825	0,001

Джерело: розраховано автором з використанням [8; 27]

Навіть якщо скорегувати рекомендований показник проникнення страхування на рекомендовану частку довгострокового страхування 30 відсотків [11, с. 76] і отримати скореговані рекомендовані розміри для показника проникнення страхування життя у розмірах: 0,3 ($1 \times 0,30$) і 2,4 ($8 \times 30 / 100$), тобто 0,024 і 0,036 відповідно. Все одно отримуємо значення розрахованого показника проникнення (табл. 2.8) набагато менше ніж скорегований рекомендований.

Тоді все одно отримуємо значення розрахованого показника проникнення (табл. 2.8) 0,001 буде менше ніж скореговане значення 0,024.

Таким чином, значення показника проникнення страхування життя в Україні свідчить про відсутність залучення страхування життя до вирішення соціальних та економічних викликів в країні.

Показник щільності страхових премій страхування життя розраховується

як відношення страхових премій зі довгострокового страхування до кількості населення країни і показує рівень споживання страхових послуг на ринку страхування життя [11, с. 76].

Розрахований показник щільності страхових премій зі страхування життя в Україні показує, що його розмір впродовж періоду, який аналізувався, постійно збільшувався крім 2022 року.

Звернемо увагу, що найбільший розмір показник щільності страхових премій зі страхування життя 165,78 грн. на 1 ос. прослідковувався в 2023 році (або 142,91 грн. на 1 ос. прослідковувався в 2021 році), а найменший 110,36 грн. на 1 ос. спостерігалось у 2019 році (табл. 2.9). Зменшення показника щільності страхових премій зі страхування життя впродовж 2022 року відбулося до розміру, який перевищує його розмір у 2019 році.

Таблиця 2.9

Показник рівня щільності страхування життя в Україні

Рік	Страхові премії, млн. грн.	Страхові виплати, млн. грн.	Населення, млн. ос.	Рівень щільності	
				страхових премій	страхових виплат
2019	4 624,00	575,9	41,9	110,36	13,74
2020	5018,5	608,5	41,59	120,67	14,63
2021	5882	786,9	41,16	142,91	19,12
2022	4812,3	831,5	41,17	116,89	20,20
2023	5164	1266,8	31,15	165,78	40,67
2023	5164	1266,8	40,99	125,98	30,90

Джерело: розраховано автором з використанням [10, с. 4; 27; 47, с. 6]

Значення показника щільності страхових премій страхування життя в Україні показує, що в 2023 році на одну особу припадало 165,78 або 125,98 грн. в місяць страхових платежів зі страхування життя.

Для визначення достатності його значення порівняємо розміри показника щільності страхових премій страхування впродовж аналізованого періоду з рекомендованим розміром на рівні не менше 140 дол. США [11, с. 76] (табл. 2.10).

Розрахунки наведенні в табл. 2.10 свідчать про те, що впродовж всього періоду фактичний розмір показника щільності страхових премій страхування життя не перевищував рекомендований. Така ситуація показує великий потенціал для розвитку ринку страхування життя в Україні.

Таблиця 2.10

Відповідність рівня щільності страхових премій зі страхування життя в Україні

Рік	Фактичний	Рекомендований		Відхилення фактичного від рекомендованого	
		140 дол. США	42 дол. США	140 дол. США	42 дол. США
2019	110,36	3617,6	1085,28	-3507,24	-974,92
2020	120,67	3774,4	1132,32	-3653,73	-1011,65
2021	142,91	3820,6	1146,18	-3677,69	-1003,27
2022	116,89	4527,6	1358,28	-4410,71	-1241,39
2023	165,78	5119,8	1535,94	-4954,02	-1370,16
2023	125,98	5119,8	1535,94	-4993,82	-1409,96

Джерело: розраховано автором з використанням [26]

Навіть якщо скорегувати рекомендований показник щільності страхових премій страхування на рекомендовану частку страхування життя 30 відсотків [11, с. 76] і отримати скорегований рекомендований розмір для показника щільності страхових премій страхування життя у розмірі 42 дол. США ($140 \times 0,3$). Все одно отримуємо ситуацію коли значення розрахованого показника щільності страхових премій зі страхування життя (табл. 2.10) майже в 10 разів менше ніж значення скорегованого рекомендованого.

Проаналізувавши значення показника щільності страхових премій страхування життя в Україні впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що його значення, яке не перевищує рекомендоване, показує великий потенціал для розвитку ринку страхування України в напрямку страхування накопичувального страхування і розвитку медичного довгострокового страхування.

Показник щільності страхових виплат страхування життя розраховується як відношення страхових виплат зі страхування життя до кількості населення країни і показує ефективність надання страхових послуг на ринку страхування життя.

Розрахований показник щільності страхових виплат страхування життя в Україні показує, що його розмір впродовж періоду, який аналізувався, поступово щороку збільшувався з 13,74 грн. на 1 ос. у 2019 році до 40,67 грн. на 1 ос. (або 30,80 грн. на 1 ос.) у 2023 році (табл. 2.9). Таким чином, спостерігаємо тенденцію поступового збільшення обсягів страхових виплат на одну особу, це є позитивним фактором розвитку ринку страхування життя.

В попередньому підрозділі другого розділу кваліфікованої роботи обґрунтовувався розмір рекомендованого значення показника щільності страхових виплат страхування на рівні 42 дол. США. А також обґрунтовувався розмір рекомендованого значення показника щільності страхових виплат зі страхування інше ніж життя на рівні 29,4 дол. США. За аналогією обґрунтуємо розмір рекомендованого значення показника щільності страхових виплат зі страхування життя. Для цього розрахований нами рекомендований рівень значення показника щільності страхових виплат на рівні 42 дол. США корегуємо на розмір рекомендації щодо рівня страхування життя в обсязі страхових премій на рівні не менше 30 відсотків [9, с. 76]. Відповідно скорегуємо отримане нами значення оптимального розміру показника щільності страхових виплат і отримаємо 12,6 дол. США ($42 \times 0,3$).

Проведені розрахунки відповідності показника щільності страхових виплат зі страхування життя в Україні (табл. 2.11) показують, що впродовж всього аналізованого періоду його значення були менший ніж запропонований нами і скорегований нами запропонований.

Проаналізувавши значення показника щільності страхових виплат страхування життя в Україні впродовж періоду, який аналізувався, можна зробити висновки про те, що він залежить від рівня виплат на ринку страхування життя і має пряму залежність від показника збитковості.

**Відповідність рівня щільності страхових виплат зі страхування життя в
Україні**

Рік	Фактичний	Пропонуємо		Відхилення фактичного від рекомендованого	
		42 дол. США	12,6 дол. США	42 дол. США	19,6 дол. США
2019	13,74	1085,28	325,584	-1071,54	-311,844
2020	14,63	1132,32	339,696	-1117,69	-325,066
2021	19,12	1146,18	343,854	-1127,06	-324,734
2022	20,20	1358,28	407,484	-1338,08	-387,284
2023	40,67	1535,94	460,782	-1495,27	-420,112
2023	30,90	1535,94	460,782	-1505,04	-429,882

Джерело: розраховано автором з використанням [26]

Таким чином, аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні впродовж 2019-2023 років не виявив великої залежності його основних показників від зовнішніх економічних і політичних викликів, а також окреслив основні причини його стагнації, що дозволить ефективно обґрунтувати напрями розвитку ринку страхування України в наступному розділі кваліфікаційної роботи.

Таким чином, проведений аналіз сучасного стану ринку страхування України шляхом дослідження основних показників функціонування (показника концентрації, показника проникнення, показників щільності, показника збитковості, показника капіталізації) окремо за ринком ризикового страхування й ринком страхування життя, надав можливість прослідкувати ступінь впливу економічних і політичних викликів на перераховані показники. Отримані результати надають можливість окреслити основні виклики які існують на українському ринку страхування, що дозволить обґрунтувати ефективне їх вирішення в наступному розділі кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Рекомендації щодо застосування інтегрального показника для визначення стану розвитку ринку страхування України

Ринок страхування України в сучасних складних економічних і політичних умовах може відігравати важливу роль у вітчизняній економіці для надання страхового захисту на різних рівнях: на рівні окремого громадянина, на рівні підприємства, на рівні регіону, на рівні країни.

При проведенні дослідження сучасного стану ринків страхування життя і страхування інше ніж життя України нами було виявлена проблема відкритості вітчизняних страховиків. Сьогодні закритість інформації пояснюється повномасштабною війною, проте, на нашу думку, така ситуація спостерігалася і до повномасштабної війни, тобто до 2022 року.

Фінансова непрозорість і закритість ринку страхування України спричиняє недовіру потенційних клієнтів до страхування. Також відсутність публічної якісної фінансової аналітики ринку страхування відлякує потенційних інвесторів. Хаотичність розміщеної публічної фінансової звітності на сайтах українських страховиків та на сайті регулятора ринку Національного банку України приводить до плутанини, адже іноді значення показників не співпадає. Також наведений публічний первинний масив фінансових показників діяльності страховиків на ринку страхування України не підготовленому споживачу не відповідає на питання про фінансову надійність страховика, про платоспроможність страховика, про якість страхових продуктів запропонованих страховиком, про вчасність виконання своїх зобов'язань страховиком за укладеними договорами страхування, інші питання, які допомагають обрати надійного страховика який пропонує якісну страхову послугу на ринку страхування України.

Для формування конкурентоспроможного середовища на ринку страхування України необхідно провести порівняння основних отриманих показників діяльності ринку страхування України з середніми показниками діяльності страховиків на ринку страхування європейських країн, які входять в Єврозону. Таким чином, ми проведемо реальний аналіз сучасного стану ринку страхування життя і ринку страхування інше ніж життя України.

На нашу думку, доречно проводити порівняння наступних чотирьох показників сучасного стану ринку страхування:

- показник кількості страховиків на ринку страхування окремої країни, іноді його називають показник концентрації, визначається, як кількість існуючих страхових компаній на ринку;
- показник проникнення страхування, який визначається, як відношення розміру страхових премій до розміру Валового Внутрішнього Продукту країни;
- показник збитковості на ринку страхування, іноді його називають показник рівня виплат, визначається, як відношення розміру страхових премій до розміру виплачених страхових виплат на ринку;
- показник щільності на ринку страхування, іноді його називають показник щільності страхування, визначається, як відношення розміру зібраних страхових премій до загальної кількості населення в країні.

Також для системності і зручності пропонуємо застосувати для порівняння вище перерахованих показників інтегральний показник стану ринку страхування України з врахуванням особливостей ринків страхування життя і інше ніж життя країн Єврозони.

Будемо проводити розрахунок інтегрального показника стану ринку страхування України поетапно (рис. 3.1). Перший етап нами був виконаний при написанні другого розділу кваліфікаційної роботи.

На другому етапі (рис. 3.1), для розрахунку запропонованого інтегрального показника стану ринку страхування України необхідно спочатку обрати коефіцієнти, які будуть складати його структуру.

Рис. 3.1. Схема розрахунку інтегрального показника сучасного стану ринку страхування України

Джерело: сформовано автором

Кількість показників для проведення розрахунку інтегрального показника дорівнює N. На нашу думку, доречно використовувати найпоширеніші і

найдоступніші показники. Тому обираємо складовими нашого інтегрального показника стану ринку страхування України вище переховані чотири показники, а саме:

- концентрації страхування;
- проникнення страхування;
- щільності страхування;
- збитковості страхування.

Наведені показники були нами розраховані для ринку страхування життя і ринку страхування іншого ніж життя України у попередніх підпунктах другого розділу кваліфікаційної роботи. Залишилося розрахувати їх для країн Єврозони.

Коефіцієнт концентрації страхування для країн Єврозони розрахований в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Кількість страховиків в країнах Єврозони

Роки	Кількість країн	Кількість страховиків			
		страхування життя	страхування інше ніж життя	середня	
				страхування життя	страхування інше ніж життя
2019	19	375	1078	20	57
2020	19	368	1051	19	55
2021	19	387	1167	20	61
2022	19	383	1168	20	61
2023	20	374	1162	19	58

Джерело: розраховано автором з використанням [51]

Наведена статистика (табл. 3.1) показує, що в країнах Єврозони кількість страховиків, які здійснюють страхову діяльність на ринку страхування життя завжди в 3 рази менше ніж страховиків, які здійснюють ризикове страхування. Для коректності порівняння кількості страховиків, на нашу думку, необхідно визначити середню кількість страховиків, яка припадає на одну країну Єврозони. Ми дотримуємося такої думки, тому що, обирати якусь одну країну Єврозони і порівнювати її з Україною є некоректно і не доцільно.

Тому розрахувати середню кількість страховиків, які займаються страхуванням життя і окремо які займаються страхування інше ніж життя (табл. 3.1) і порівняємо з кількістю в Україні (рис. 3.2).

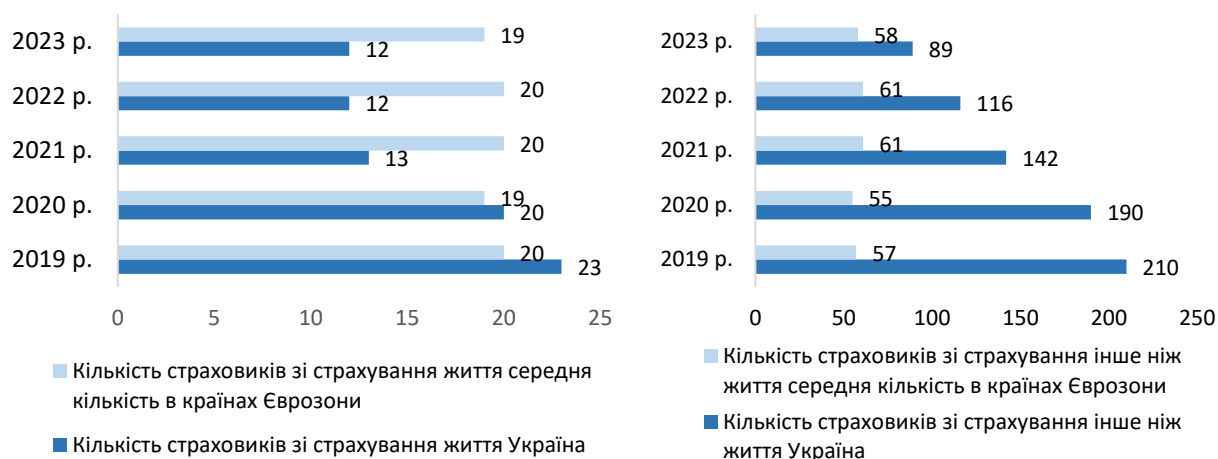

Рис. 3.2. Кількість страховиків на ринку страхування України і країн Євросони

Джерело: побудовано автором з використанням [27; 51]

Отриманні результати (рис. 3.2) показують, що кількість страховиків, які проводять страхування життя в Україні впродовж 2019-2020 років було більше ніж середня їх кількість в країні Євросони. Починаючи з 2021 року кількість страховиків, які проводять страхування життя в Україні значно зменшилася і становить майже половину їх середньої кількості в країні Євросони.

Також результати (рис. 3.2) показують, що кількість страховиків, які проводять страхування інше ніж життя в Україні впродовж 2019-2023 років було більше ніж середня їх кількість в країні Євросони. Хоча кількість страховиків, які проводять страхування інше ніж життя в Україні значно зменшилася, проте все одно перевищує майже в половину їх середньої кількості в країні Євросони.

Статистичні дані країн Євросони (табл. 3.1) показують, що кількість страховиків суттєво не змінюється, таким чином можна стверджувати, що виклик пандемії на них не вплинув.

Для того щоб коефіцієнт концентрації був співставний для країн з різним

розвитком економіки пропонуємо визначати коефіцієнт концентрації ринку страхування, як ділення кількості страховиків на ринку страхування на кількість населення (табл. 3.2), тобто за формулою 3.1.

$$K_k = \frac{K_c}{N} \quad (3.1)$$

де, K_k – показник концентрації, страховиків на 1 млн. населення;

K_c – кількість страховиків на ринку страхування;

N – розмір населення в країні, млн. ос.

Таблиця 3.2

Показник концентрації ринку страхування

Роки	Страховиків на ринку страхування		Населення, млн. ос.	Показник концентрації	
	життя	інше ніж життя		життя	інше ніж життя
України					
2019	23	210	41,9	0,5	5,0
2020	19	190	41,59	0,5	4,6
2021	13	142	41,16	0,3	3,4
2022	12	116	41,17	0,3	2,8
2023	12	89	31,15	0,4	2,9
2023	12	89	40,99	0,3	2,2
Країн Єврозони					
2019	375	1078	346,50	1,1	3,1
2020	368	1051	347,04	1,1	3,0
2021	387	1167	347,05	1,1	3,4
2022	383	1168	348,45	1,1	3,4
2023	374	1162	348,45	1,1	3,3

Джерело: розраховано автором з використанням [10; 27; 47; 51]

Отриманні розрахунки (табл.3.2) показали, що в країні Єврозони в середньому на один млн. населення один страховик займається страхуванням життя, а три страховика займаються ризиковим страхуванням. Це можна пояснити тим, що на ринку страхування життя пропонують довгострокові страхові продукти терміном від 5-10 років, а іноді і більше в пенсійному страхуванні. Саме тому споживач обирає один раз страховика і стає його клієнтом на довгий час. В той час як на ринку ризикованого страхування

пропонуються короткострокові страхові продукти терміном від 15 днів до 364 дні, тобто не більше одного року. Таким чином споживач може повторно обирати страховика, і відповідно на ринку мають бути альтернативні пропозиції, що підтверджує наявність трьох страховиків на один млн. населення. Також необхідно пам'ятати про якість наданих страхових послуг, що вимагає від страховиків спеціалізації і тому кількість страховиків на один млн. населення можна пояснити спеціалізацією страховиків. Так наприклад, страховики які займаються авіаційним страхуванням або морським страхуванням, тощо.

Отриманні розрахунки (табл.3.2) показали, що в Україні в 2019-2020 роках на два млн. населення один страховик займається страхуванням життя, а на один млн. населення майже п'ять страховиків займаються ризиковим страхуванням. В 2021-2023 роках на три млн. населення один страховик займається страхуванням життя, а на один млн. населення майже три страховиків займаються ризиковим страхуванням. Таким чином, кількість страховиків на ринку страхування не задовольняє потреби, в той час як на ринку ризикового страхування, зменшення їх кількості призвела до оптимізації їх кількості.

Таким чином, запропонована формула для розрахунку показника концентрації страхування більш повне і коректне порівняння його значення.

Коефіцієнт проникнення страхування загальний для країн Євросони розрахований в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Коефіцієнт проникнення загальний для країн Євросони

Роки	Страхові премії, млрд. євро		ВВП, млрд. євро	Коефіцієнт проникнення	
	життя	інше ніж життя		життя	інше ніж життя
2019	304,26	362,53	12137,8	0,03	0,03
2020	277,5	378,42	11615,2	0,02	0,03
2021	298,77	399,93	12612,9	0,02	0,03
2022	268,3	427,03	13724	0,02	0,03
2023	259,44	449,93	14594,6	0,02	0,03

Джерело: розраховано автором з використанням [51]

Отриманні розрахунки (табл.3.3) показали, що в країнах Єврозони коефіцієнт проникнення страхування життя дорівнює 2 відсотки, тобто рівень впливу довгострокового страхування становить 2 відсотки ВВП. Рівень впливу на економіку країн Єврозони ризикового страхування трошки більше і становить 3 відсотки.

Коефіцієнт проникнення страхування для страхування життя (табл. 2.4) й інше ніж життя (табл. 2.8) в Україні наведено в другому розділі кваліфікаційної роботи. Порівнюємо значення коефіцієнту проникнення в Україні і Єврозоні (рис. 3.3).

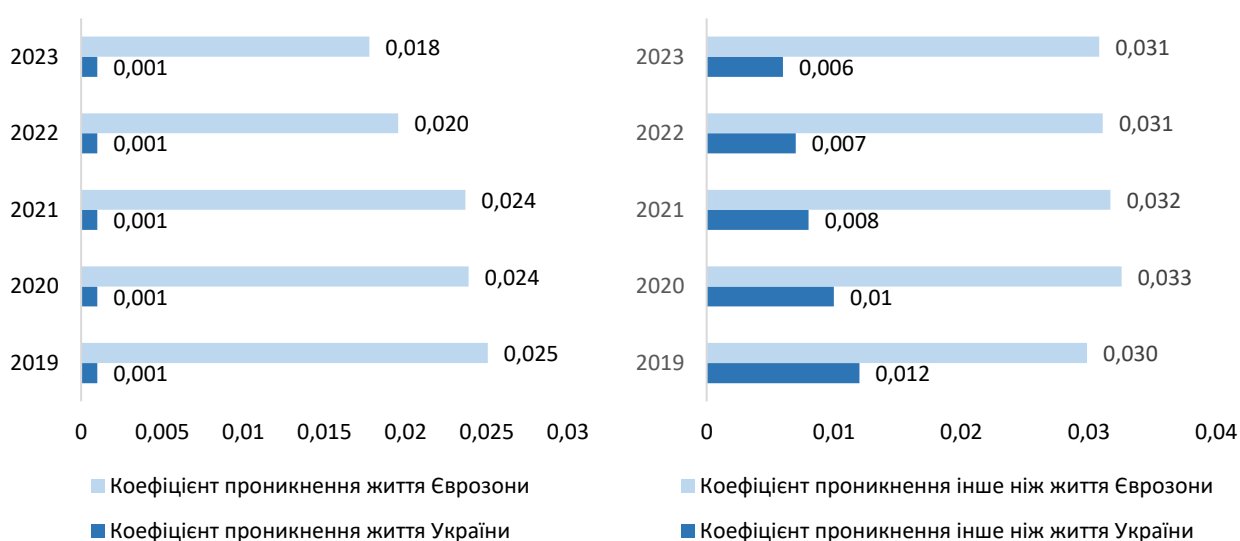

Рис. 3.3. Коефіцієнт проникнення ринку страхування України і країн Єврозони

Джерело: побудовано автором з використанням [27; 51]

Отриманні результати (рис. 3.3) показують, що значення коефіцієнту проникнення страхування життя в Україні впродовж 2019-2023 років було менше майже в 20 разів ніж його значення в країнах Єврозони.

Також результати (рис. 3.3) показують, що значення коефіцієнту проникнення ризикового страхування в Україні впродовж 2019-2021 років було менше майже в 30 разів ніж його значення в країнах Єврозони, а впродовж 2022-2023 років його розмір зменшився і став менше майже в 40 разів ніж значення в країнах Єврозони.

Коефіцієнт щільності страхування в Україні розрахований для ринку страхування життя (табл. 2.9) і для ринку ризикового страхування (табл. 2.5).

Коефіцієнт щільності страхування загальний для країн Єврозони розрахований в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Коефіцієнт щільності загальний для країн Єврозони, євро на 1 ос.

Роки	Страхові премії, млрд. євро		Населення, млрд. ос.	Коефіцієнт щільності	
	життя	інше ніж життя		життя	інше ніж життя
2019	304,26	362,53	0,34650	878,10	1046,26
2020	277,5	378,42	0,34704	799,62	1090,42
2021	298,77	399,93	0,34705	860,88	1152,37
2022	268,3	427,03	0,34845	769,98	1225,51
2023	259,44	449,93	0,34845	744,55	1291,23

Джерело: розраховано автором з використанням [51]

Отриманні розрахунки (табл. 3.4) показали, що в країнах Єврозони коефіцієнт щільності страхування життя становить в межах 744-878 євро на одну особу, це показує рівень споживання. Коефіцієнт щільності ризикового страхування ще більше і становить в межах 1046-1291 євро на одну особу, це показує високий рівень споживання. Спостерігаємо цікаву ситуацію, що коефіцієнт щільності, тобто рівень споживання страхових послуг короткострокових збільшується з 2019 року до 2023 року майже на 250 євро на одну особу. В той час як рівень споживання страхових послуг довгострокових поступово зменшується майже на 100 євро на одну особу, за виключенням 2021 року коли відбулося збільшення на 61,26 євро на одну особу. Таким чином, відбувається збільшення рівня споживання страхових послуг зі ризикового страхування і зменшення споживання страхових послуг зі страхування життя. При цьому рівень зростання (244,97 євро на одну особу з 1046,26 євро на одну особу в 2019 році до 1291,23 євро на одну особу в 2023 році) швидший ніж рівень зменшення (133,55 євро на одну особу з 878,10 євро на одну особу в 2019 році до 744,55 євро на одну особу в 2023 році) споживання майже у два рази. Таким

чином, в цілому попит на страхову послугу збільшується, але розподіляється в бік ризикового страхування.

Така динаміка потребує детальнішого вивчення, адже свідчить про підвищення попиту на ризикове страхування і зниження попиту на страхування довгострокове в країнах Єврозони.

Порівнюємо значення коефіцієнту щільності страхування в Україні й в країнах Єврозони (рис. 3.4). Для коректного порівняння переведемо значення коефіцієнта щільності України в євро (див. табл. Г.1 дод. Г).

Рис. 3.4. Коефіцієнт щільності страхування України і країн Єврозони, євро на 1 ос.

Джерело: побудовано автором з використанням [26; 27; 51]

Отриманні результати порівняння (рис. 3.4) показують, що значення коефіцієнту щільності страхування в Україні впродовж 2019-2023 років не співставні з його значенням в країнах Єврозони. Це свідчить про низькій рівень споживання страхової послуги в Україні, а також свідчить про низький рівень доходів населення. Але одночасно це може бути потенціалом для розвитку ринку страхування України.

Про те, можемо побачити, що тенденції зменшення і збільшення коефіцієнта щільності страхування в Україні не співпадають з цими тенденціями на ринку страхування країн Єврозони. Це свідчить про вплив різних факторів на

рівень споживання страхових послуг, і потребує подальшого глибшого вивчення.

Коефіцієнт збитковості страхування в Україні розрахований в другому розділі кваліфікаційної роботи (див. табл. В.2 і табл. В.3 дод. В). Коефіцієнт збитковості страхування для країн Єврозони розрахований в табл. Г.2 дод. Г.

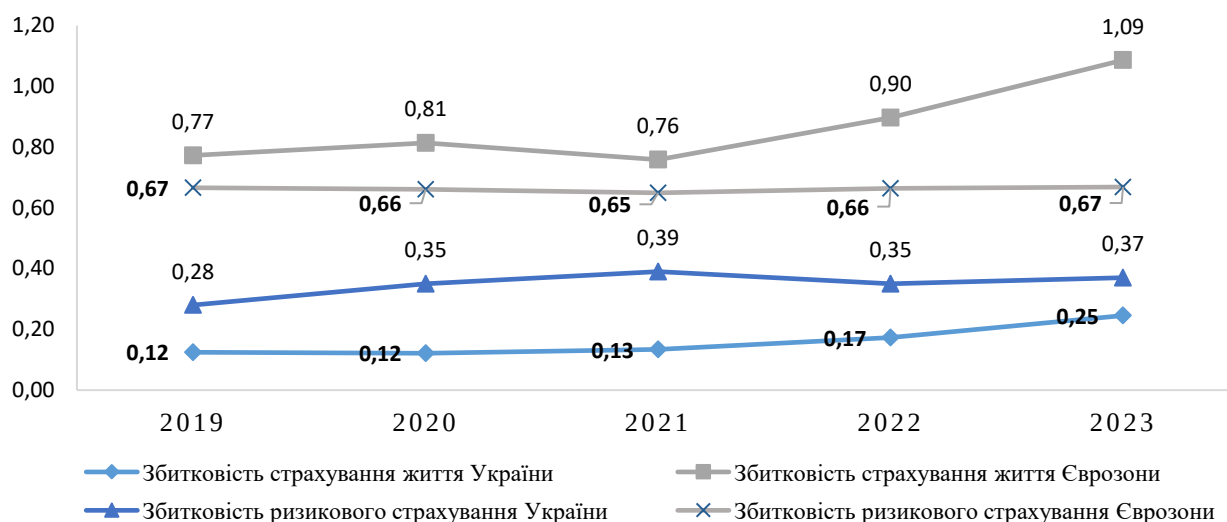

Рис. 3.5. Коефіцієнт збитковості страхування України і країн Єврозони

Джерело: побудовано автором з використанням [27; 51]

Отриманні результати порівняння (рис. 3.5) показують, що значення коефіцієнту збитковості страхування життя в Єврозоні впродовж 2019-2023 років один раз тільки зменшувався в 2021 році, всі інші роки його розмір збільшувався, при цьому в 2023 році навіть спостерігається розмір 1,09. Це свідчить про те, що страхових виплат відбулося більше ніж зібрано страхових премій впродовж 2023 року. Відомий факт, що страхові виплати зі страхування життя відбуваються через певний проміжок часу і тому така ситуація є нормальною, хоча її необхідно контролювати. В Україні значення показника на рівні 0,12 у 2019-2021 роках і 0,25 у 2023 році. Така ситуація може свідчити про розвиток ринку страхування життя в Україні, тому страхові премії перевищують страхові виплати.

Значення коефіцієнта збитковості ризикового страхування впродовж 2019-2023 років на рівні 0,65-0,67, при цьому найменший був у 2021 році. В Україні

значення показника на рівні 0,28-0,39, що майже в два рази менший ніж в країнах Єврозони. Причиною цьому, на нашу думку, можуть бути зловживання страховиків шляхом необґрунтованих відмов від виплат або зменшення розмірів страхового відшкодування. Також це може бути результатом зловживання з боку фінансових груп, які використовують страхування як інструмент зменшення податкового тягаря. Тому така ситуація на українському ринку страхування потребує детальнішого вивчення причин низького рівня виплат на ньому.

Таким чином, розраховані всі чотири обрані коефіцієнти для запропонованого інтегрального показника стану ринку страхування України і порівняні їх значення з відповідними значеннями країн Єврозони.

На третьому етапі (рис. 3.1), для розрахунку запропонованого інтегрального показника стану ринку страхування України необхідно присвоїти оцінку в балах за кожним коефіцієнтом. Для зручності розрахунків плануємо оцінювати кожен коефіцієнт за п'яти бальною системою від 1 до 5.

Для коефіцієнта концентрації пропонуємо присвоювати бали відповідно до наступних його значень:

$$\text{для страхування життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, & k \in [0; 0,4) \\ k = 2, & k \in [0,4; 0,8) \\ k = 3, & k \in [0,8; 1,2) \\ k = 4, & k \in [1,2; 1,6) \\ k = 5, & k \in [1,6; 2] \end{cases} \quad (3.2)$$

$$\text{для страхування інше ніж життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, & k \in [0; 1,2) \\ k = 2, & k \in [1,2; 2,4) \\ k = 3, & k \in [2,4; 3,6) \\ k = 4, & k \in [3,6; 4,8) \\ k = 5, & k \in [4,8; 6] \end{cases} \quad (3.3)$$

Звертаємо увагу, що пропонуємо застосовувати діапазон від 0 до 6 страховиків на одну особу населення. При становленні такого діапазону було враховане середнє значення коефіцієнта в країнах Єврозони (табл. 3.2), який становить 1 страховик на ринку страхування життя і 3 страховика на ринку загального страхування. Таким чином, максимальне значення коефіцієнта подвійне, тобто 2 для ринку життя і 6 для ринку ризикового страхування, а

мінімальне значення для обох ринків 0. Весь відрізок діапазону дилемо на кількість балів і отримуємо: для ринку життя $2 / 5 = 0,04$; для ринку ризикового страхування $6 / 5 = 1,2$. Таким чином отримали шаг у шкалі значень для присвоєння балів за коефіцієнтом концентрації на одну особу населення країни.

Для коефіцієнта проникнення пропонуємо присвоювати бали відповідно до наступних його значень:

$$\text{для страхування життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, k \in [0; 0,012) \\ k = 2, k \in [0,012; 0,024) \\ k = 3, k \in [0,024; 0,036) \\ k = 4, k \in [0,036; 0,048) \\ k = 5, k \in [0,048; 0,06] \end{cases} \quad (3.4)$$

$$\text{для страхування інше ніж життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, k \in [0; 0,012) \\ k = 2, k \in [0,012; 0,024) \\ k = 3, k \in [0,024; 0,036) \\ k = 4, k \in [0,036; 0,048) \\ k = 5, k \in [0,048; 0,06] \end{cases} \quad (3.5)$$

Звертаємо увагу, що пропонуємо застосовувати діапазон від 0 до 6, на відміну від рекомендованого в Україні від 1 до 8 [11, с. 76]. При становленні такого діапазону було враховане значення коефіцієнта в Єврозоні (табл. 3.3), який становить 3. Таким чином, максимальне значення коефіцієнта подвійне, тобто 6, а мінімальне 0. Весь відрізок діапазону дилемо на кількість балів і отримуємо: $0,06 / 5 = 0,012$. Таким чином отримали шаг у шкалі значень для присвоєння балів за коефіцієнтом проникнення.

Для коефіцієнта щільності страхування пропонуємо присвоювати бали відповідно до наступних його значень:

$$\text{для страхування життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, k \in [0; 202) \\ k = 2, k \in [202; 404) \\ k = 3, k \in [404; 606) \\ k = 4, k \in [606; 808) \\ k = 5, k \in [808; 1010] \end{cases} \quad (3.6)$$

$$\text{для страхування інше ніж життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, k \in [0; 290) \\ k = 2, k \in [290; 580) \\ k = 3, k \in [580; 870) \\ k = 4, k \in [870; 1160) \\ k = 5, k \in [1160; 1450] \end{cases} \quad (3.7)$$

Звертаємо увагу, що пропонуємо застосовувати діапазон від 0 до 1010 євро на 1 ос. на ринку страхування життя і від 0 до 1450 євро на 1 ос. на ринку ризикового страхування, на відміну від рекомендованого в Україні не менше 140 дол. США на одну особу [11, с. 76]. При становленні такого діапазону було враховане середні значення коефіцієнта щільності в Євросоні на ринку життя 810 євро одну особу і на ринку ризикового страхування 1161 євро на одну особу. На нашу думку, значення для Таким чином, мінімальне значення 0. Максимальне розраховуємо, таким чином, щоб середнє значення входило в діапазон 5 балів. Тому $810 / 4 = 202$. Таким чином отримали шаг у шкалі значень для присвоєння балів за коефіцієнтом проникнення для ринку страхування життя. Аналогічно розраховуємо шаг у шкалі значень для присвоєння балів за коефіцієнтом проникнення для ринку ризикового страхування в розмірі 290 ($1161 / 4$) євро на 1 ос.

Для коефіцієнта збитковості пропонуємо присвоювати бали відповідно до наступних його значень:

$$\text{для страхування життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, & k \in [0; 0,10) \\ k = 2, & k \in [0,10; 0,20) \\ k = 3, & k \in [0,20; 0,30) \\ k = 4, & k \in [0,30; 0,40) \\ k = 5, & k \in [0,40; 0,50] \end{cases} \quad (3.8)$$

$$\text{для страхування інше ніж життя: } B(k) = \begin{cases} k = 1, & k \in [0; 0,15) \\ k = 2, & k \in [0,15; 0,30) \\ k = 3, & k \in [0,30; 0,45) \\ k = 4, & k \in [0,45; 0,60) \\ k = 5, & k \in [0,60; 0,75] \end{cases} \quad (3.9)$$

Звертаємо увагу, що пропонуємо застосовувати діапазон від 0 до 50 на ринку страхування життя з врахуванням рекомендованого в Україні не менше 30 відсотків [11, с. 76]. На нашу думку, враховувати середнє значення коефіцієнта збитковості на ринку життя країн Євросоні 0,87 не має сенсу, адже український ринок знаходиться на стадії становлення, коли кількість страхувальників перевищує кількість вигодонабувачів. Максимальне розраховуємо, таким чином, щоб значення 0,3 входило в діапазон 4 балів. Тому $0,3 / 3 = 10$. Таким чином

отримали шаг у шкалі значень для присвоєння балів за коефіцієнтом проникнення для ринку страхування життя. При становленні діапазону від 0 до 75 на ринку ризикового страхування було враховане середні значення коефіцієнта збитковості в Єврозоні на ринку ризикового страхування 0,66. Таким чином, мінімальне значення 0. Максимальне розраховуємо, таким чином, щоб середнє значення входило в діапазон 5 балів. Тому $66 / 4 = 15$. Таким чином отримали шаг у шкалі значень для присвоєння балів за коефіцієнтом проникнення для ринку ризикового страхування.

Використовуємо визначенні нами діапазони для присвоєння балів по кожному коефіцієнту на ринку страхування життя України за 2019-2023 роки за допомогою табл. 3.5

Таблиця 3.5

Призначення балів за кожним коефіцієнтом на ринку страхування життя України

Бал	Значення коефіцієнта концентрації					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 0,4)			0,3	0,3	
2	[0,4; 0,8)	0,5	0,5			0,4
3	[0,8; 1,2)					
4	[1,2; 1,6)					
5	[1,6; 2]					
Присвоєний бал		2	2	1	1	2
Бал	Значення коефіцієнта проникнення					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 0,012)	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
2	[0,012; 0,024)					
3	[0,024; 0,036)					
4	[0,036; 0,048)					
5	[0,048; 0,06]					
Присвоєний бал		1	1	1	1	1
Бал	Значення коефіцієнта щільності					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 202)	3,81	3,92	4,42	3,44	4,19
2	[202; 404)					
3	[404; 606)					
4	[606; 808)					
5	[808; 1010]					
Присвоєний бал		1	1	1	1	1

Продовження таблиці 3.5

Бал	Значення коефіцієнта збитковості					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 0,1)					
2	[0,1; 0,2)	0,12	0,12	0,13	0,17	
3	[0,2; 0,3)					0,25
4	[0,3; 0,4)					
5	[0,4; 0,5]					
Присвоєний бал		2	2	2	2	3

Джерело: складено і розраховано автором

Як бачимо в основному присвоєний бал 2 або 1 показникам на ринку страхування життя України Лише тільки коефіцієнту збитковості було присвоєно у 2023 році бал 3.

Продовжимо використовуючи визначенні нами діапазони для присвоєння балів по кожному коефіцієнту на ринку ризикового страхування України за 2019-2023 роки за допомогою табл. 3.6. Як бачимо в основному присвоєний бал 2 або 1 показникам на ринку ризикового страхування України, крім коефіцієнту збитковості. Якому було присвоєно в основному 3 бали.

Таблиця 3.6

Призначення балів за кожним коефіцієнтом на ринку ризикового страхування України

Бал	Значення коефіцієнта концентрації					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 1,2)					
2	[1,2; 2,4)					
3	[2,4; 3,6)			3,4	2,8	2,9
4	[3,6; 4,8)		4,6			
5	[4,8; 6]	5				
Присвоєний бал		5	4	3	3	3
Бал	Значення коефіцієнта проникнення					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 0,012)		0,01	0,008	0,007	0,006
2	[0,012; 0,024)	0,012				
3	[0,024; 0,036)					
4	[0,036; 0,048)					
5	[0,048; 0,06]					
Присвоєний бал		2	1	1	1	1

Продовження таблиці 3.6

Бал	Значення коефіцієнта щільності					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 290)	39,88	31,36	32,96	24,91	33,96
2	[290; 580)					
3	[580; 870)					
4	[870; 1160)					
5	[1160; 1450]					
Присвоєний бал		1	1	1	1	1
Бал	Значення коефіцієнта збитковості					
	діапазон	2019	2020	2021	2022	2023
1	[0; 0,15)					
2	[0,15; 0,3)	0,28				
3	[0,3; 0,45)		0,35	0,39	0,35	0,37
4	[0,45; 0,6)					
5	[0,6; 0,75]					
Присвоєний бал		2	3	3	3	3

Джерело: складено і розраховано автором

На четвертому етапі (рис. 3.1), проведемо розрахунки запропонованого інтегрального показника стану ринку страхування України.

$$K = \frac{\sum_{n=1}^N B(k)_n}{N \cdot \max B(k)} \cdot 100 \quad (3.10)$$

де, K – інтегральний показник стану ринку страхування України;

N – кількість коефіцієнтів;

$B(k)_n$ – присвоєний бал n коефіцієнту.

Розраховуємо значення інтегрального показника для ринку страхування життя України для кожного року окремо:

$$2019 \text{ р. } K = [(2 + 1 + 1 + 2) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 6 / 20 \cdot 100 = 30.$$

$$2020 \text{ р. } K = [(2 + 1 + 1 + 2) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 6 / 20 \cdot 100 = 30.$$

$$2021 \text{ р. } K = [(1 + 1 + 1 + 2) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 5 / 20 \cdot 100 = 25.$$

$$2022 \text{ р. } K = [(1 + 1 + 1 + 2) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 5 / 20 \cdot 100 = 25.$$

$$2023 \text{ р. } K = [(2 + 1 + 1 + 3) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 7 / 20 \cdot 100 = 35.$$

Розраховуємо значення інтегрального показника для ринку страхування

іншого ніж життя України для кожного року окремо:

$$2019 \text{ р. } K = [(5 + 2 + 1 + 2) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 10 / 20 \cdot 100 = 50.$$

$$2020 \text{ р. } K = [(4 + 1 + 1 + 3) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 9 / 20 \cdot 100 = 45.$$

$$2021 \text{ р. } K = [(3 + 1 + 1 + 3) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 8 / 20 \cdot 100 = 40.$$

$$2022 \text{ р. } K = [(3 + 1 + 1 + 3) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 8 / 20 \cdot 100 = 40.$$

$$2023 \text{ р. } K = [(3 + 1 + 1 + 3) / (4 \cdot 5)] \cdot 100 = 8 / 20 \cdot 100 = 40.$$

На п'ятому етапі (рис. 3.1), переведемо розрахований інтегральний показник стану ринку страхування України для зручного його розуміння в лінгвістичне значення інтегрального показника:

$$K = \begin{cases} \text{небезпечний стан, } k \in [0; 0,2) \\ \text{незадовільний стан, } k \in [0,2; 0,4) \\ \text{нормальний стан, } k \in [0,4; 0,6) \\ \text{оптимальний стан, } k \in [0,6; 0,8) \\ \text{високий стан, } k \in [0,8; 1] \end{cases} \quad (3.11)$$

Трансформуємо значення інтегрального показника для ринку страхування життя України для кожного року окремо в його лінгвістичне значення:

$$2019 \text{ р. } K = \text{незадовільний стан.}$$

$$2020 \text{ р. } K = \text{незадовільний стан.}$$

$$2021 \text{ р. } K = \text{незадовільний стан.}$$

$$2022 \text{ р. } K = \text{незадовільний стан.}$$

$$2023 \text{ р. } K = \text{незадовільний стан.}$$

Трансформуємо значення інтегрального показника для ринку ризикового страхування України для кожного року окремо в його лінгвістичне значення:

$$2019 \text{ р. } K = \text{нормальний стан.}$$

$$2020 \text{ р. } K = \text{нормальний стан.}$$

$$2021 \text{ р. } K = \text{нормальний стан.}$$

$$2022 \text{ р. } K = \text{нормальний стан.}$$

$$2023 \text{ р. } K = \text{нормальний стан.}$$

Таким чином, лінгвістичне значення інтегрального показника стану ринку страхування життя України впродовж 2019-2023 років був незадовільний, що свідчить про проблеми його функціонування.

Лінгвістичне значення інтегрального показника стану ринку ризикового страхування України впродовж 2019-2023 років був нормальний, що свідчить про його оптимальне функціонування і розвиток.

Таким чином, запропонований інтегральний показник сучасного стану ринку страхування України має переваги:

- передбачає використання відкритих статистичних даних для його розрахунку;
- його складові гнучкі, що дозволяє вчасно враховувати різні виклики та вчасно реагувати на них;
- лінгвістична його характеристика зрозуміла для непідготовлених споживачів страхової послуги.

Низьке значення інтегрального показника підтверджує необхідність реформування ринку страхування України з одночасною популяризацією страхових продуктів серед потенційних клієнтів.

3.2. Пропозиції щодо напрямів розвитку ринку страхування України

Проведений аналіз особливостей функціонування ринку страхування України в сучасних умовах окремо за двома напрямками (ринок страхування життя і ринок страхування інше ніж життя) в другому розділі кваліфікаційної роботи, а також розраховані інтегральні показники сучасного стану ринку також за двома напрямками (ринок страхування життя і ринок страхування інше ніж життя) в першому підпункті третього розділу кваліфікаційної роботи надали можливість виявити проблеми, які постали перед учасниками ринку і потребують їх негайного вирішення.

Так при дослідженні кількості страховиків окремо на ринку страхування життя і ринку ризикового страхування України, а також розрахунок коефіцієнтів концентрації на одну особу населення країни, виявив, що на ринку оптимальна

кількість страховиків, які надають страхові послуги на ринку майна і відповідальності, про те не достатньої кількості на ринку страхування життя.

Ця проблема виникла внаслідок зміни вимог регулятора з 2021 року до платоспроможності і капіталізації страховиків, а також виходу за 2022-2023 роки з ринку великої кількості страховиків, власниками яких був російський бізнес. Підвищення конкуренції на ринку страхування життя України можна шляхом залучення іноземних страхових компаній. Про те це може призвести до витоку капіталу з країни, адже іноземні страховики не будуть ризикувати і інвестувати в українську економіку тим паче під час війни.

На нашу думку, вирішення цієї проблеми відбудеться самостійно поступово з розвитком довгострокового класу медичного страхування в Україні, яке обов'язково призведе до появи нових вузькоспеціалізованих на медичній страховій послугі страховиків на ринку страхування життя.

Разом з тим кількість не говорить про якість страховиків, тому необхідно продовжувати реформувати ринок страхування України в напрямку:

- капіталізації страховиків з нарощуванням страхових резервів;
- трансформування їх внутрішньої структури з врахуванням комплаєнс-контролю;
- підвищення вимог до кадрового забезпечення страховиків і посередників на ринку;
- обов'язкового залучення актуарних розрахунків при розробці або вдосконаленні страхового продукту.

Проведене дослідження коефіцієнта проникнення страхування окремо на ринку страхування життя і ринку страхування інше ніж життя України, а також розрахунок коефіцієнтів концентрації країн Єврозони виявив, що в Україні дуже низький рівень залучення страхування до економічних і соціальних сфер діяльності держави.

Відомо, що головною метою страхування є надання страхового захисту громадянам і суб'єктам господарювання, що сприяє економії значної частини витрат з бюджетів різних рівнів за рахунок компенсації страховиками збитків

постраждалим або вартість відбудови майна знешкодженого внаслідок стихійних лих, різних аварій, катастроф.

В Україні страхування не допомагає державі виконувати соціальний захист населення. На сьогодні на ринку страхування не функціонує жодного класу страхування, який би виконував функції соціального страхування, або повноцінно доповнював би загальнообов'язкове соціальне страхування. Така ситуація склалася у зв'язку з тим, що довгострокове страхування не може розвиватися в умовах:

- не прозорого функціонування фондового ринку;
- інфляції, яка перевищує 4 відсотки річних;
- девальвації гривні, при цьому майже кожні 4-5 роки відбувається велика девальвація [26];
- низького доходу більшості населення.

Вирішення питання, щодо використання довгострокового страхування, як інструменту соціальної політики країни, потребує повного переосмислення державою принципів соціального захисту в бік знедоленого населення замість по життєвого утримання або надання великих соціальних привілеїв заможним верствам населення за ознаками професій.

На нашу думку, розвивати ринок страхування України необхідно. Тому що високий ступінь розвитку ринку страхування життя підвищує конкурентоспроможність економіки країни на міжнародному рівні, сприяє залученню інвестиційних капіталів в країну. Активний розвиток ринку страхування життя служить індикатором економічного зростання держави, а також стимулює розвиток інвестиційного середовища в країні. Це, у свою чергу, не лише сприяє привабливості країни для іноземних інвесторів, а й сприяє забезпеченню стабільності всієї фінансової системи. З огляду на це, підтримка та стимулювання розвитку ринку страхування життя має стати позитивним напрямком економічної політики, що сприятиме відбудові економіки України після закінчення війни.

Для цього необхідно розробити і запровадити стимулюючу податкову

політику, яка передбачає участь «страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення .. шляхом віднесення частки» [41, с. 8] страхових внесків на валові витрати підприємств без можливості включення їх в собівартість продукції або послуги.

Проведене дослідження коефіцієнта щільності страхування окремо на ринках страхування життя і інше ніж життя України, а також розрахунок коефіцієнтів концентрації країн Єврозони виявив, що в Україні дуже низький рівень споживання страхових послуг, особливо це стосується довгострокового страхування. Це спричинено низкою факторів, які не залежать від ринку страхування, а саме:

- низька платоспроможність більшої кількості населення;
- низький рівень довіри населення й бізнесу до страховиків;
- низька фінансова грамотність населення і бізнесу;
- низький рівень розвитку й якості посередницької діяльності на ринку страхування.

Для вирішення цієї проблеми необхідно, на нашу думку, страховикам і посередникам на ринку страхування проводити різні навчально-розважальні заходи з метою популяризації страхування серед населення і бізнесу, долучатися до фінансування освіти в напрямку фінансової грамотності. На сьогодні тільки регулятор в особі НБУ розпочав просвітницьку діяльність щодо фінансової грамотності в цілому. Важливо цю ініціативу підтримати зі сторони страховиків, об'єднань страховиків, об'єднань посередників чи надавачів додаткових послуг.

Також необхідно обов'язково переглянути порядок сплати податку на доходи фізичної особи в бік надання пільг або часткового повернення сплачених податків при участі особи в страхуванні як короткостроковому так і довгостроковому. Це надасть додатковий стимул для залучення потенційних споживачів страхової послуги.

Проведене дослідження коефіцієнта збитковості страхування окремо на ринку страхування життя і ринку страхування інше ніж життя України, а також розрахунок коефіцієнтів збитковості країн Єврозони виявив, що в Україні дуже

низький рівень страхових виплат, також це підтверджується проведені дослідження українських науковців [20, с. 47].

Низький рівень страхових виплат спричинений:

- шахрайством при відмові або заниженні страхових виплат з боку недобросовісних страховиків з метою отримати максимальний прибуток;
- наявність і використання сумнівних страхових послуг з метою зменшення податкового тягара для доходів власників фінансових груп;
- використання страхування з метою легалізації доходу одержаного злочинним шляхом, тощо.

Для вирішення проблеми низького рівня страхових виплат необхідно регулятору детально проаналізувати сучасну ситуацію на ринку, вивчити закордонний досвід шляхом стажування спеціалістів причетних до розробки дієвого механізму протидії порушенням з боку страховиків у разі відмови або зменшення страхової виплати. Регулятор має створити такий механізм, який би призводив до великих репутаційних і фінансових втрат для страховика, який відмовив у страховій виплаті або без причини її зменшив, або у випадку коли страховик прописав у договорі страхування умови, які унеможливають проведення страхових виплат чи зменшують їх. А також обов'язково запровадити відповідальність власників страховиків за невиконання страховиком взяті на себе страхові зобов'язання, щоб унеможливити використання фінансових пірамід на ринку страхування України особливо на ринку страхування життя.

Таким чином, проведені дослідження функціонування ринку страхування України в сучасних умовах «під час війни, варто відзначити його знаходження в кризовій ситуації, проте він продовжує працювати та забезпечувати захист суспільства та суб'єктів господарювання»[20, с. 48].

Функціонування ринку страхування України в умовах війни тривалий час показує його великий потенціал до розвитку і його гнучкість у прилаштуваннях до різних економічних, політичних, соціальних викликів.

ВИСНОВКИ

Сьогодні функціонування ринку страхування України відбувається в умовах невизначеності, яку спричиняють низка факторів: військові дії й тимчасова окупація частини території країни; світова пандемія внаслідок коронавірусної інфекції; чергова трансформація у сфері державного регулювання й нагляду за діяльністю на ринку страхування.

Актуальність дослідження полягає у тому, що оцінка функціонування ринку страхування України в сучасних умовах визначає напрями подолання негативних наслідків й допомагає створювати конкурентоспроможну страхову послугу, яка забезпечує страховий захист громадянам, бізнесу тим самим підвищує інвестиційну привабливість країни в цілому.

В роботі проведений критичний аналіз визначення категорії страховий ринок, ринок страхування і ринок страхової послуги. Запропоновано використовувати визначення страховий ринок, як «сукупність учасників ринку страхових послуг і відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням страхових і супровідних послуг», яке повністю відповідає чинному законодавству, яке регулює діяльність на ринку страхування України, і враховує той факт, що на відносини між учасниками ринку страхування впливають регулятори, що доводить про подібність понять: ринок страхування, ринок страхових послуг, страховий ринок.

Актуалізована схема суб'єктів ринку страхування України містить усіх учасників ринку страхування, які безпосередньо надають страхову послугу й супроводжує її до закінчення дії договору страхування або виконання страхових зобов'язань страховиком перед вигодонабувачем.

Проведено дослідження становлення та розвитку законодавства, щодо регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування України, яке відбувалося під впливом різноманітних політичних, економічних, соціальних чинників, а також під постійним наглядом регулятора, функції якого неодноразово

передавалися від одної установи іншій. Результатом якого є систематизація семи етапів становлення державного регулювання і нагляду діяльності на ринку страхування України.

В другому розділі роботи проведена оцінка основних показників ПрАТ «УНСК» за 2019-2023 роки на ринку ризикового страхування України. Яка довела, що компанія платоспроможна, ефективно управляє своїми вхідними і вихідними грошовими потоками, адаптується до сучасних економіко-політичних викликів і спроможна вчасно приймати ефективні рішення стосовно своєї діяльності на ринку ризикового страхування України.

Проведемо дослідження особливостей функціонування ринку окремо зі страхування життя і ризикового страхування України в сучасних умовах виявило велику залежність основних показників діяльності ринку ризикового страхування від зовнішніх економічних і політичних викликів, а саме внаслідок пандемії і повномасштабної війни. В той час як показники діяльності ринку життя не виявили велику залежності від зовнішніх економічних і політичних викликів.

При проведенні дослідження сучасного стану ринку страхування України виявлена проблема відкритості вітчизняних страховиків. Сьогодні закритість інформації пояснюється повномасштабною війною, проте, така ситуація спостерігалася і до повномасштабної війни до 2022 року. Хаотичність розміщеної публічної фінансової звітності на сайтах українських страховиків та на сайті регулятора ринку НБУ приводить до плутанини, адже іноді значення показників не співпадає.

В роботі для системності і зручності запропонована схема застосування інтегрального показника стану ринку страхування України з врахуванням особливостей ринків страхування країн Єврозони. Складовими інтегрального показника стану ринку страхування України є коефіцієнти: концентрації страхування, проникнення страхування, щільності страхування, збитковості страхування. Вибрані коефіцієнти було розраховані для ринків страхування України і країн Єврозони та відповідно співставлені.

Лінгвістичне значення інтегрального показника стану ринку страхування життя України впродовж 2019-2023 років є незадовільний, що свідчить про проблеми його функціонування. Лінгвістичне значення інтегрального показника стану ринку ризикового страхування України впродовж 2019-2023 років є нормальний, що свідчить про його оптимальне функціонування і розвиток.

Запропонований інтегральний показник сучасного стану ринку страхування України має переваги:

- передбачає використання відкритих статистичних даних для його розрахунку;
- його складові гнучкі, що дозволяє вчасно враховувати різні виклики та вчасно реагувати на них;
- лінгвістична його характеристика зрозуміла для невідготтовлених споживачів страхової послуги.

Ринок страхування України потребує реформування в напрямку:

- капіталізації страховиків з нарощуванням страхових резервів;
- трансформування їх внутрішньої структури з врахуванням комплаєнс-контролю;
- підвищення вимог до кадрового забезпечення страховиків і посередників на ринку;
- обов'язкового залучення актуарних розрахунків при розробці або вдосконаленні страхового продукту;
- запровадження податкової пільги, яка передбачає віднесення частки страхових внесків на валові витрати підприємств без можливості включення їх в собівартість продукції або послуги;
- активної популяризації фінансової грамотності серед населення і бізнесу;
- запровадження механізму великих репутаційних і фінансових втрат для страховика, який відмовив у страховій виплаті або без причини її зменшив.

Незважаючи на роль ринку страхування у відродженні України, він сам перебуває на стадії активної трансформації, яка потребує активної участі як регулятора так і всіх учасників ринку страхування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов А. Л., Баранова О. В. Концептуальні засади державного регулювання страхового ринку. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. 2022. № 2(46). С. 44-53. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/264871> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2019 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: <https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/balance2019.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).
3. Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2020 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: [https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/s0100113_f1_\(1\).%20%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81.pdf](https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/s0100113_f1_(1).%20%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81.pdf) (дата звернення: 07.11.2024).
4. Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2021 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/s0100114_f1.%20%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
5. Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2022 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: <https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/f1.%20%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).
6. Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2023 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/balans_2023.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
7. Бігдаш В. Д. Страхування : навч. посіб. Київ, 2006. 448 с.
8. ВВП України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 07.11.2024).
9. Говорушко Т. А. Стецюк В. М., Страхування : навч. посіб. для

студентів вищ. навч. закладів наряду підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит".
 Львів : Магнолія 2006, 2014. 328 с. URL:
<https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21130> (дата звернення:
 07.11.2024).

10. Демографічна статистика та географічний розподіл. 4 с. URL:
[https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/FINAL%20Ukraine%20Pop
 ulation%20Snapshot%20Report%20May%202023_ENG-UKR.pdf](https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/FINAL%20Ukraine%20Population%20Snapshot%20Report%20May%202023_ENG-UKR.pdf) (дата звернення:
 07.11.2024).

11. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування :
 навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
 URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/32321> (дата звернення:
 07.11.2024).

12. Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2019 рік. *ПрАТ*
«Українська пожежно-страхова компанія» : веб-сайт. URL:
<https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/forma3.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).

13. Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2020 рік. *ПрАТ*
«Українська пожежно-страхова компанія» : веб-сайт. URL:
[https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/s0100309_f3.%20%D0%B7%D0%B2i%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82i%D0%B2%20\(%D0%B7%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B8%D0%BC%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC\).pdf](https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/s0100309_f3.%20%D0%B7%D0%B2i%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82i%D0%B2%20(%D0%B7%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B8%D0%BC%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC).pdf) (дата звернення: 07.11.2024).

14. Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2021 рік.
ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» : веб-сайт. URL:
[https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/s0100310_f3.%20%D0%B7%D0%B2i%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82i%D0%B2%20\(%D0%B7%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B8%D0%BC%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC\).pdf](https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/s0100310_f3.%20%D0%B7%D0%B2i%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82i%D0%B2%20(%D0%B7%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B8%D0%BC%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC).pdf)

[B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC\).pdf](#) (дата звернення: 07.11.2024).

15. Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2022 рік. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: <https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/f3.%20%D0%B7%D0%B2i%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82i%D0%B2.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).

16. Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2023 рік. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/forma3_2023.pdf (дата звернення: 07.11.2024).

17. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг : концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с. URI: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38485> (дата звернення: 07.11.2024).

18. Комплексна інформаційна система Національного банку України: *Національний банк України*: веб-сайт. URL: <https://kis.bank.gov.ua/> (дата звернення: 07.11.2024).

19. Ліга страхових організацій України : веб-сайт. URL : <http://uainsur.com/> (дата звернення: 07.11.2024).

20. Марина А.С., Пеценко М. В. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*, Вип. 5 (05), (2023). С. 44-51. URL : <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/145/133> (дата звернення: 07.11.2024).

21. Мельник Т. А. Перспективи євроінтеграції та розвитку страхування в Україні. *Концептуальні підходи та механізми стимулювання розвитку соціально-економічних систем та суб'єктів ринку*: монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2023. С. 189-206. URI: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/14611> (дата звернення:

07.11.2024).

22. Мельник Т. А. Сибірцев В. В. Страхування : навч. посіб. Кропивницький : Ексклюзив Систем, 2022. 307 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/items/0a704c67-59f7-40ec-8998-3d9929f618fc> (дата

звернення: 07.11.2024).

23. Мельник Т.А., Суворов О. М. Визначення потенціалу євроінтеграції ринку страхування в Україні. Ефективна економіка. № 1, 2024. 14 с. URI: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/14417> (дата звернення: 07.11.2024).

24. Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти : для здобув. ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спец. 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» / уклад.: В. В. Сибірцев, Т. А. Мельник, Л. М. Задорожня. Кропивницький : ЦНТУ, 2024. 48 с. URI <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/14610> (дата звернення: 07.11.2024).

25. Нечипоренко А. В. Державне регулювання страхової діяльності в Україні: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.94 (дата звернення: 07.11.2024).

26. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. *Національний банк України*: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates/> (дата звернення: 07.11.2024).

27. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 07.11.2024).

28. Примітки до фінансової звітності за 2019 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. 67 с. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/prim_tki_2020.pdf (дата звернення: 07.11.2024).

29. Примітки до фінансової звітності за 2020 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. 61 с. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/prim_tki_2020.pdf (дата звернення:

07.11.2024).

30. Примітки до фінансової звітності за 2021 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. 65 с. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/prim_tki_01_2.pdf (дата звернення: 07.11.2024).

31. Примітки до фінансової звітності за 2022 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. 64 с. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/prim_tki001.pdf (дата звернення: 07.11.2024).

32. Примітки до фінансової звітності за 2023 р. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. 62 с. URL: https://upsk.com.ua/dbs.8.files/upload/file/ofinform/prim_tki.pdf (дата звернення: 07.11.2024).

33. Про затвердження Програми розвитку вітчизняного страхового ринку на 1998-2000 роки: Постанова КМУ від 14.09.1998 р. № 1428. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1428-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

34. Про затвердження Програми розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки Постанова КМУ від 02.02.2001 р. № 98. Втрата чинності від 17.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2001-%D0%BF#top> (дата звернення: 07.11.2024).

35. Про страхування : Закон України від 18.11.2021р. № 1909-IX. Редакція від 20.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

36. Про страхування: Закон України № 85/96-ВР від 7.03.1996 р. Редакція від 06.05.2023 р. Втрата чинності від 01.01.2024 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 07.11.2024).

37. Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року : Розпорядження КМУ від 23.08.2005 р. № 369-р. Втрата чинності від

17.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2005-%D1%80#Text>
(дата звернення: 07.11.2024).

38. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. Редакція від 20.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#top> (дата звернення: 07.11.2024).

39. Регулярна фінансова звітність. *ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»* : веб-сайт. URL: <https://upsk.com.ua/main-information/r-fin-zv>
(дата звернення: 07.11.2024).

40. Ротова Т. А., Руденко Л. С. Страхування : навч. посіб. Київ, 2001. 400с.

41. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. 9 с. URL : <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/24613.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).

42. Соколова А. М. Страховий ринок України: сучасні тенденції та перспективи // Розвиток фінансового та реального секторів як ключовий фактор забезпечення економічної безпеки України : монографія / за заг. ред. канд. екон. наук, доцента С. П. Прасолової. Полтава. ПУЕТ, 2024. 196 с. С. 74-108. <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/13876> (дата звернення: 07.11.2024).

43. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку / Ірина Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2020. Том 66. № 5. С. 105-112. URL : <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/33383> (дата звернення: 07.11.2024).

44. Страхування: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.

45. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. проф. Внукової Н. М. Харків: Бурун Книга, 2004. С. 376 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129> (дата звернення: 07.11.2024).

46. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р.

набула чинності 01.03.1998 р. Втрата чинності від 01.09.2017р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 07.11.2024).

47. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2022 року. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ. 2022. 84 с. URL: <http://surl.li/tlblml> (дата звернення: 07.11.2024).

48. Шірінян А. А., Шірінян Л. В. Страховий ринок, ринок страхування і ринок страхових послуг: наукові погляди, нове розуміння і визначення. *Облік і фінанси*. 2024. № 1(103). С. 93-101 URI <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/42902> (дата звернення: 07.11.2024).

49. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування життя: Перша директива Ради 79/267/ЄЕС від 5 березня 1979 р. Редакція від 16.12.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_286#Text (дата звернення: 07.11.2024).

50. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування, іншого, ніж страхування життя: Перша директива Ради 73/239/ЄЕС від 24 липня 1973 р. Редакція від 18.06.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_281/conv#Text (дата звернення: 07.11.2024).

51. Insurance corporations. Financial corporations. *European Central Bank* : web site. URL: <https://data.ecb.europa.eu/publications/financial-corporations/3030653> (дата звернення: 07.11.2024).

ДОДАТКИ